

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Podvodná jednání, jejich ekonomické a právní aspekty

Deceits, Their Economic and Legal Aspects

Student: Bc. Hana Rajnošková

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2011

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně všech příloh vypracovala samostatně“.

Dne 29. 4. 2011, Ostrava

.....
Bc. Hana Rajnošková

Chtěla bych poděkovat panu JUDr. Bohuslavu Halfarovi za odborné vedení, poskytování rad a připomínek při psaní této diplomové práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Příčiny a důsledky podvodných jednání z hlediska ekonomického a právního	3
2.1	Historie podvodů.....	3
2.1.1	Falešné peníze.....	3
2.1.2	Falešné umění	4
2.1.3	Odhalování padělků	5
2.1.4	Falešné dokumenty	6
2.1.5	Falešná totožnost	6
2.1.6	Podvádění pro dobrou věc	7
2.1.7	Vládní válečné padělky	7
2.2	Příčiny podvodných jednání	8
2.2.1	Ekonomické příčiny.....	8
2.2.2	Psychologické a související příčiny.....	9
2.2.3	Právní příčiny	9
2.3	Důsledky podvodů	10
2.3.1	Mikroekonomické důsledky	10
2.3.2	Makroekonomické důsledky.....	11
2.3.3	Psychologické a související důsledky.....	11
2.3.4	Právní důsledky	12
2.4	Celosvětový průzkum hospodářské kriminality.....	13
3	Klasifikace podvodných jednání ve světle trestního práva	16
3.1	Hospodářská kriminalita	16
3.2	Majetková kriminalita.....	16
3.3	Obecná charakteristika podvodných jednání	17
3.3.1	Vnější podvodná jednání	18
3.3.2	Vnitřní podvodná jednání	18
3.3.3	Společné znaky podvodných jednání	19
3.4	Základní pojmy trestného činu podvodu	20
3.4.1	Trestný čin (§ 13)	20
3.4.2	Úmyslný trestný čin (§ 15)	21

3.4.3	Příprava trestného činu (§ 20)	21
3.4.4	Pokus trestného činu (§ 21)	22
3.4.5	Skutková podstata trestného činu	23
3.4.6	Objekt trestného činu podvodu.....	23
3.4.7	Obohacení.....	23
3.4.8	Pachatel (§ 22).....	24
3.4.9	Spolupachatel (§ 23).....	24
3.4.10	Účastník (§ 24)	24
3.5	Vývoj trestního zákona od roku 1989 po současnost	26
3.5.1	Trestné činy podvodu do roku 1997	26
3.5.2	Trestné činy podvodu od roku 1998 do roku 2009.....	26
3.5.3	Trestné činy podvodu od roku 2010	28
3.6	Podvod (§ 209).....	28
3.7	Pojistný podvod (§ 210).....	30
3.8	Úvěrový podvod (§ 211).....	33
3.9	Dotační podvod (§ 212)	36
3.10	Trestné činy podle zvláštní části trestního zákona vykazující znaky podvodných jednání.....	39
3.10.1	Vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy (§ 259).....	39
3.10.2	Padělání a pozměňování peněz (§ 233)	40
3.10.3	Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240)	41
3.10.4	Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234) ..	42
3.10.5	Legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216)	43
3.11	Statistické srovnání podvodných jednání v letech 2005 až 2009.....	44
3.11.1	Rok 2005	44
3.11.2	Rok 2006	45
3.11.3	Rok 2007	45
3.11.4	Rok 2008	46
3.11.5	Rok 2009	47
4	Možnosti prevence a předcházení podvodným jednáním.....	49
4.1	Prevence a předcházení podvodným jednáním.....	49
4.2	Prevence a řešení podvodů v organizaci.....	49
4.3	Možnosti a prevence proti pojistným podvodům	50

4.3.1	Prevence jednotlivých pojišťoven	50
4.4	Možnosti a prevence proti úvěrovým podvodům	51
4.4.1	Prevence jednotlivých bank.....	51
4.5	Možnosti a prevence proti dotačním podvodům.....	52
4.6	Legislativa proti podvodným jednáním	53
4.7	Prevence státu	53
4.8	Prevence pomocí médií.....	53
5	Závěr.....	55
	Seznam použité literatury	57
	Seznam zkratk	
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam obrázků	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Jako téma mé diplomové práce jsem si vybrala podvody. Myslím si, že je to celkem zajímavý námět, nejednou jsem se s podvodem setkala a proto mě tohle téma nejspíš zaujalo.

S podvody se setkáváme dnes a denně. Jsou ve světě již natolik rozšířené a časté, že nás už ani nepřekvapují, některé z nás dokonce nepohoršují, jen se podivujeme, jak lidé své podvody neustále přivádí k dokonalosti, mají promyšlený každý detail a na spoustu drobných podvodů se díky celosvětovému množství ani nepříjde. Z toho nám tedy vyplývá, že neroste jen kriminální kvantita, ale především její kvalita.

Fenomémem současné moderní doby je organizovaná kriminalita, která může mít násilný charakter přerůstající až v terorismus, nebo kriminalita nenásilná, tzv. kriminalita „bílých límečků“, při které dochází k majetkové trestné činnosti prostřednictvím výpočetní techniky.

Rozdíl mezi organizovanou kriminalitou a bílými límečky je v tom, že organizovaná kriminalita je spojena s násilím, překážkou, která se musí překonat, aby bylo spácháno podvodné jednání neboli trestný čin. U kriminality bílých límečků dochází k trestné činnosti, aniž by bylo použito násilí. Hrubost je zde nahrazena machinacemi s dokumenty, zpronevěrou, počítačovými machinacemi s peněžními operacemi a převody financí na vlastní účet.

Hlavním cílem podvodných jednání je získání cizího majetku pro obohacení pachatele či jiné osoby, může se jednat o majetek finanční, nebo hmotný. Tento ukradený majetek mohou dále zpeněžit nebo si ho nechat pro svou vlastní potřebu.

V trestním zákoníku jsou od 1.1.2010 vedeny čtyři trestné činy podvodů. A to Podvody dle § 209, Pojistné podvody § 210, Úvěrové podvody § 211 a nově také Dotační podvody § 212.

Každý rozumný člověk si v životě založí pojistku. Ať je to pojištění životní, úrazové, na majetek a další. Tuto pojistku pravidelně platí, vloží do ní za život opravdu hodně peněz, ale nikdy se mu nic nestane, žádná škoda na těle ani na majetku a tudíž z vložených peněz nikdy neuvidí ani korunu. Někteří lidé si proto úmyslně přivodí zranění, škodu na majetku v domnění, že jim tato lest vyjde a bude jim vyplacena náhrada škody. V žádném případě to ale není tak jednoduché. Pojistná událost je vždy řádně přezkoumána odborníky

přes danou oblast nehody, aby nedocházelo k žádným pojistným podvodům a neoprávněným vyplacením pojistného. Lidé si ale neuvědomují, anebo si to nepřipouští či nechtějí uvědomit, že se jedná o trestnou činnost, a podle toho budou také potrestáni. Trest může být uložen až do výše deseti let odnětí svobody. Bohužel těchto případů je nespočet a denně jich neustále přibývá.

Velmi časté a rozšířené jsou také úvěrové podvody. Jejich princip spočívá především v tom, že je lidem poskytnut úvěr, ve kterém se věřitel zavazuje vyplatit dlužníkovi dohodnutý finanční obnos a dlužník je povinen jej v předepsaných splátkách a k určitému dni splácet. Zde se jedná o podvod v případě, že dlužník už dopředu ví, že nebude schopen splátky hradit a přesto si úvěr sjednal.

V současné době přicházíme také do styku s dotacemi z Evropské unie. K valné většině podvodů dochází v oblasti společné zemědělské politiky, kde je soustředěno nejvíce financí. Dochází zde zejména k neoprávněnému čerpání dotací.

Usoudila jsem, že je třeba se také zmínit o historii podvodů, jelikož předcházely dnešním podvodným jednáním.

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit příčiny a důsledky podvodů z hlediska ekonomického a právního, rozebrat je dle trestního práva a dále navrhnout možnosti prevence a řešení, které by předcházely či zamezily konání podvodných jednání.

2 Příčiny a důsledky podvodných jednání z hlediska ekonomického a právního

Dříve, než se budu věnovat příčinám a důsledkům podvodných jednání, je třeba se zmínit o historii podvodů, které předcházely dnešním, stále se zdokonalujícím podvodům.

2.1 Historie podvodů

2.1.1 Falešné peníze

Způsob výměny jednoho druhu zboží za jiné druhy zboží se vyvinul v historii lidstva poměrně brzy. Lidé také přijali používání zástupných symbolů, jako jsou například korálky či mořské lastury, které používali při výměně za praktické výrobky jako potraviny nebo zbraně. Tento barter se za nějaký čas přeměnil v oficiální ražení mincí.

Pravděpodobně prvním státem, kde byla financovaná výroba mincí, byla Malá Asie v 7. století př. n. l. Tento příklad brzy následovali řečtí obchodníci ve východním středomoří a ve 4. století př. n. l. se praxe rozšířila až do nového státu Řím. Zhruba ve stejné době začali razit mince i Číňané, od nichž se tato metoda dostala i do Japonska, Koreje a Indie.

Velká většina mincí, která byla nalezena na západě, se vyráběla ze stříbra nebo zlata a brzy byla napodobována padělateli. Rozpoznat padělané mince bylo celkem snadné, jelikož byly lehčí, než ty pravé. V té době bylo zlato nejtěžším známým kovem, bylo dokonce těžší než olovo, které se pokrylo vrstvou zlatého plíšku. Bylo tedy jednoduché rozpoznat rozdíl mezi zlatou mincí a mincí z olova rychlým zvážením. Avšak přiletováním stříbrného plíšku na měděný základ vznikla velmi přesvědčivá napodobenina stříbrné mince.

Falešné mince byly objeveny dokonce už z roku 400 př. n. l.

Dva hlavní problémy pro výrobce falešných peněz byly a stále jsou technické problémy při výrobě padělků, aniž by je při jejich výrobě někdo přistihl. Druhým

problémem je uvést padělky do oběhu tak, aby podvodníci dosáhli zisku. Padělatel, který padělá menší množství peněz, je může použít k nákupu potřebných věcí pro padělání. Použije bankovku, která má vysokou hodnotu, a zpět dostane pravé peníze. Avšak stále zde hrozí nebezpečí odhalení a dopadení.

Při výrobě peněz ve větším množství je třeba mít nějakou zprostředkovatelskou organizaci, která nám bude nenápadně dostávat falešné peníze do oběhu. Většinou se jedná o organizaci zločinců, ale nejsou vyloučeny ani teroristické organizace. Těmto skupinám jde především o zisk, kdy je padělatelům vypláceno pouze určité procento z nominální hodnoty bankovek.

Peníze však nejsou jediným papírovým dokladem, který je možno padělat. Vynalézaví zločinci rozhodně nezapomínají i na šeky, akciové certifikáty, vládní dluhopisy či dokonce poštovní známky. [8]

Většina padělaných bankovek se dostane do oběhu organizovanou zločineckou skupinou, obzvláště do sítí obchodujících s drogami a zbraněmi. Například při předávání peněz v kufříku bývá ve svazku bankovek pravá bankovka nahoře a vespod, zatímco uprostřed jsou bankovky falešné. Takto se falešné peníze dostanou do oběhu a jejich nepravost je objevena až v bance.

Od dřívějšího ručního padělání bankovek se vlivem rozvoje technologie přešlo k počítačovému padělání peněz pomocí dostupných laserových tiskáren. Jsou sice odborníky snadno rozpoznatelné, ale trhem procházejí celkem snadno.

I v dnešní době dochází k padělání mincí, ale je to už poměrně vzácné. Byla objevena falza nových euro mincí, která měla hodnotu pouhých třicet a šedesát korun. [8]

2.1.2 Falešné umění

K padělání uměleckých děl dochází už stovky let, ale teprve až v minulém století se vyskytly skutečné snahy o odhalení uměleckých padělků. Vedlo k tomu samozřejmě mnoho důvodů. V patnáctém a šestnáctém století byla upřednostňována tvorba přesných kopií, které sloužily k výcviku učedníků či k uspokojení poptávky na trhu. Nebyla tedy

žádná hranice mezi původním originálním dílem a kopií, obzvlášť když obojí signoval mistr dílny. Navíc napodobování stylu známého umělce se tehdy bralo jako projev úcty.

Když se tedy v osmnáctém století objevil trend sběratelství uměleckých děl, mnoho kopií a padělků se prodalo bez jakéhokoli důkazu o jejich původu. Tyto padělky byly poté považovány za originály téměř 200 let.

Důvodem, proč bylo obtížné odhalovat padělky, byla nedostatečná komunikace mezi odborníky, kteří trpěli určitou zahleděností do svých problémů. Experti se soustředili a stále soustředí na dílo jednoho umělce nebo na úzce propojené skupiny a pouze málokdy se radili se znalci jiných umělců.

Jelikož ceny zaplacené na dražbách za známá umělecká díla během posledních sto let několikanásobně narostly, padělatelství tím pádem přináší mnohem větší zisky než dříve. Padělatele vyšší zisky stále více podněcují ke zvyšování kvality své práce.

Je také pravda, že teprve nedávno se vyvinula řada vědeckých analytických technik, při kterých mohou vyšetřovatelé určit stáří materiálu, jež bylo pro dílo použito, zkoumat jeho strukturu a porovnávat ho s dalšími uměleckými díly. [8]

Zisk a zlomyslnost

Hlavním účelem padělání uměleckých děl je pochopitelně nezákonný zisk. Je však zajímavé, že padělatelé v mnoha případech tvrdí, že je motivuje i něco jiného: zlomyslná nebo zahořklá touha napálit odborníky. Pro vytvoření věrohodného padělku je třeba velkých uměleckých schopností, vědomostí a dovedností. Padělatelé často kdysi zjistili, že za své vlastní dílo uznání (a rozumné peníze) nezískají. Když je však dílo připsáno nějakému známému umělci, nejlépe mrtvému, může jim vynést obrovské částky. Pokušení vyrobit padělek bývá často příliš velké, než aby mu šlo odolat. [8, s. 42]

2.1.3 Odhalování padělků

Dříve, než byly k dispozici vědecké metody zkoumání, používaly se pro prokázání pravosti uměleckého díla pouze dvě metody – posouzení stylu díla a jeho původu. Doklady uměleckého díla sledují, jak dílo přecházelo z majitele na majitele. Těmito zápisy se tedy

potvrzuje pravost uměleckého díla. Proto je důležité při padělání uměleckých děl padělat i tyto dokumenty.

Každý zručný padělatel dokáže dokonale napodobit styl a téma známého umělce, avšak na druhé straně může být obraz podepsán známým umělcem, a pokud se expertům nezdá pravý, zamítnou jej jako padělek. [8]

2.1.4 Falešné dokumenty

Padělání a falšování písemných dokumentů se řadí k nejstarším typům trestné činnosti. Falšování se často provádí za účelem podvodu, ale padělatel může mít kromě zločinných i zlomyslné úmysly.

Mezi první z objevených „písemných dokumentů“ patří záznamy o významných občanech starého Egypta, kde na stěnách jejich hrobek líčí jejich úspěchy. Řada těchto maleb je však přehnaná. V dávné minulosti se padělaly dokumenty o předcích dané osoby, obzvlášť pokud se jednalo o dědictví a o poslední vůle.

V dnešní době se padělá téměř vše, akreditivy, dlužní úpisy, stvrzenky, konosamenty, potvrzení původu uměleckých děl, autogramy, diplomy o dosaženém vzdělání atd., seznam je dá se říct nekonečný.

2.1.5 Falešná totožnost

Lidí, kteří přijali novou totožnost, je plno a nejen v historii ale i v současnosti. Člověka k tomu mohou dohnat nejrůznější důvody. Například někteří lidé nemohou vykonávat své vysněné povolání, pokud nepadělají své tituly nebo nebudou předstírat jiné pohlaví. Také u propuštěných trestanců je pochopitelné, že chtějí začít znovu s novou totožností, nebo podvodníci, kteří se snaží zakrýt stopy. Dalším důvodem může být vidina vydělat podvodem spoustu peněz. Také se stává, že je někdo omylem považován za někoho jiného, a tohoto omylu využije ve vlastní prospěch. Někteří podvádí jen pro zábavu z podvádění ostatních. [8]

2.1.6 Podvádění pro dobrou věc

Ne všechny padělky se vyrábějí jen a pouze kvůli zisku či pro zábavu. Některé se vyrábějí záměrně, aby podpořily nějaké věci či víru.

V určitých případech může mít padělatelství legitimní či dokonce chválehodný důvod. Například během obou světových válek vyráběly obě zneprátelené strany celou řadu padělaných dokumentů. Sloužily k ochraně agentů pracujících na nepřátelském území, jiné měly za úkol podrýt morálku nepřítele. Mnoho padělků bylo také vyrobeno náboženskými a mystickými hnutími.

2.1.7 Vládní válečné padělky

Nikdy se žádná vláda nepřiznala k tomu, že by kdy spáchala nějaký podvod. Obzvláště to platí u padělání předmětů, jako jsou bankovky a poštovní známky. Během let se však objevily důkazy, že během obou světových válek, a možná i jindy, zneprátelené strany ve jménu propagandy vytvářely padělané dokumenty. Během první sv. války se Britové i Němci uchýlili k tisku falešných poštovních známek, ale důležitou součástí propagandistických kampaní se padělky staly až během druhé sv. války. [8]

2.2 Příčiny podvodných jednání

Je zajímavé, že růst kriminality byl zaznamenán až po roce 1989, a to z důvodu velkých změn, které zasáhly Českou republiku společensky, ekonomicky i politicky. [1]

Lidé přistupují k páchání podvodů z nejrůznějších důvodů. Příčiny jsou u každého různé, ale vedou ke stejnému cíli a to spáchat trestný čin podvodu za účelem dosažení nějakého zisku či prospěchu.

Podvody se řadí k majetkovým trestným činům. Mezi pachatele podvodných jednání patří všechny společenské vrstvy, od chudých, kteří žijí na hranici chudoby, až po vysokou společenskou vrstvu. Ti se snižují k podvodům z důvodu blahobytu a stále se zvyšující společenské úrovně. [9]

Existuje mnoho příčin podvodných jednání, ale vždy mají ekonomický, psychologický nebo právní charakter.

2.2.1 Ekonomické příčiny

Společenská nebezpečnost podvodů v ekonomice je zcela zřejmá. Podvody mají sociální a ekonomický dopad na vnitřní stabilitu státu.

Ekonomickou změnou po roce 1989 přešel státní majetek do rukou soukromoprávním subjektům, o což se zasloužila privatizace, přechod na tržní ekonomiku a také větší liberalizace zahraničního obchodu a zahraničních investic.

Dříve také peníze nezastávaly funkci kapitálu, jenž je potřebný pro založení podniku a podnikání. Na základě toho se začaly rozvíjet podvody, kdy se lidé snažili získat kapitál pro své podnikání. [9]

V té době se velmi těžko získávaly nejen peníze, ale i prostory k podnikání. Dostupnost úvěrů byla také velmi nízká. Z tohoto důvodu začali zaměstnanci nezákonně získávat peníze či materiál z organizace, kde byli zaměstnáni.

Důsledky, které se projevily až v pozdějších letech, předznamenaly rizikové úvěry poskytované po roce 1989 s nedostatečnou zárukou jejich návratnosti. [15]

Významnou ekonomickou příčinou podvodů je nezaměstnanost. Lidé se dostávají do bezvýchodných situací, mají sklon k alkoholismu a narkomanii a jediné řešení vidí ve spáchání podvodu.

Majetkové delikty jsou také páčány osobami, jež jsou na hranici chudoby, osobami jejichž ekonomické a sociální postavení se oproti minulým létům výrazně zhoršilo.

Mezi pachatele trestných činů podvodu můžeme zařadit i bezdomovce, kteří si nemohou obstarat potřebné věci legální cestou, nebo je jejich cílem spáchat podvod, aby se dostali do výkonu trestu a přečkali tak zimu ve vězení.

2.2.2 Psychologické a související příčiny

Při páčání podvodných jednání velmi záleží na osobnosti pachatele a na vnějších podmínkách, které ho ovlivňují. Vliv na osobnost pachatele může mít rodina, ve které vyrůstal a kde byla kriminální činnost běžným jevem, tudíž v tom neviděl nic špatného, byl tak vychován. Mezi další příčiny může být špatná skupina přátel, se kterými se pachatel stýká, mají na něj špatný vliv, všichni se podílejí na kriminální činnosti a nedbají na důsledky.

K podvodnému jednání se také mohou osoby uchýlit v případě psychického tlaku či stresu, který na ně působí a oni si už nevědí rady jak dál. Podvod se jim jeví jako nejlepší řešení jejich problému.

Lidé závislí na alkoholu, automatech, drogách, či jiných návykových látkách jsou nejčastějšími pachateli podvodů. Mají potřebu neustále mít svou drogu, tudíž k tomu potřebují i příjem peněz s nevysychajícího pramenu. Legální cestou to většinou nejde, musí se proto uchýlit k podvodům, za něž jsou poté řádně potrestáni. Bohužel u těchto lidí k podvodům dochází opakovaně, protože se ze své závislosti musí nejprve vyléčit. Řada z nich si však ani nepřizná, že vůbec nějakou závislostí trpí.

Dále velmi záleží na motivaci jedince, proč se k podvodu neuchýlit. Pokud například ve firmě lidé běžně podvádějí a prochází jim to, nejsou nijak potrestáni, proč se také neuchýlit k podvodu a tím se obohatit na úkor jiného. V tomto případě záleží na síle osobnosti, charakteru a jeho motivaci zůstat nadále poctivý.

2.2.3 Právní příčiny

Po roce 1989 právní systém zaostával za rychle se vyvíjející společenskou, ekonomickou a politickou realitou. Prováděly se nesystematické změny a novely a řada

oblastí ani nebyla právem upravena. Lidé si nebyli pořádně vědomi, co jimi provedený trestný čin podvodu způsobí a jaké ponesou za své činy následky.

Navíc do roku 1997 existoval jen jeden trestný čin podvodu, který byl pouze obecný, takže nebylo možno podřadit skutkovou podstatu všech podvodných jednání.

Dlouhou dobu se zastával názor, že postih podvodů není nutný, jelikož by tím byla omezena svoboda podnikání.

Mnoha lidem ani nedochází, že jsou oběťmi hospodářské kriminality v případě daňových deliktů. Daňový delikt totiž nedopadá na jedince, ale na všechny občany. Avšak některé podvody jsou lidmi dokonce pozitivně přijímány, například když se nějakému podnikateli podaří stát přelstít na daních.

Dříve bylo trestní řízení zdlouhavé, nebylo respektováno. Soudci a státní zástupci dostatečně nevyužívali normy a popravdě zcela nerozuměli věcné podstatě ekonomického trestného činu. [15]

Navíc jsou stále mezery v legislativě, kterých podvodníci stále využívají.

2.3 Důsledky podvodů

2.3.1 Mikroekonomické důsledky

Podvod nemusí mít jen záporný charakter, kdy zaměstnanci podvádí a okrádají organizaci, ve které pracují. Často dochází ve firmách k podvodům, které jsou vlastně ve prospěch organizace a má z nich užitek. Tímto jednáním jsou však v rozporu s vládními nařízeními, zákony, směrnicemi či kontrakty.

Trestný čin podvodu spáchaný managementem může organizaci zajistit lepší finanční stabilitu, zlepšit nepříznivé ekonomické podmínky v odvětví, snížit její zadluženost.

Pokud ale zaměstnanci páchají podvody v neprospěch organizace, tím ji vlastně okrádají ve svůj prospěch a pro svůj užitek. To však má na organizaci negativní důsledky, které se v budoucnu projeví. Jedná se především o snížení pracovního kapitálu, který se stane nedostatečným a způsobí nepříznivé ekonomické podmínky v daném odvětví. Firmě začne klesat zisk, nebude moct dostát svým finančním závazkům vůči jiným firmám či dodavatelům a ztratí dobrou pověst a image. Banky nebudou ochotny poskytnout organizaci úvěr či půjčku, aby mohla svou finanční situaci napravit. Zákazníci budou

pomalu přecházet ke konkurenci a na firmu bude vyvíjen tlak na fúzi či akvizici. Pokud si společnost nestanoví jasná pravidla, podmínky pravidelné kontroly, nepřidělí vedoucím pracovníkům jejich přesné kompetence, bude následovat její postupný krach. [4]

2.3.2 Makroekonomické důsledky

Jedná se o šedou a černou ekonomiku. Šedá ekonomika znamená, že se porušují etické a morální normy společnosti, přičemž nejrozšířenější je korupce neboli podplácení. Většinou dochází k podvodům na hranici zákona, a proto jsou těžko postižitelné. U černé ekonomiky dochází k porušování zákonů dané země či zákonů mezinárodních, jde tedy o protiprávní ekonomické vztahy, kdy v případě jejich odhalení jsou trestně postižitelné.

Špinavé peníze z černé a šedé ekonomiky se dostávají do oběhu a stávají se z nich legální bílé peníze, které výrazně zkreslují Hrubý domácí produkt.

Podvody mají velký význam z makroekonomického hlediska. Promítají se do příjmů státu a bohužel vždy negativně. Například při krácení daní se snižuje státní rozpočet, ubývá státních zakázek, což se následně projevuje i v mikroekonomické oblasti. Z nedostatku peněz jsou kráceny dávky občanům, nejsou peníze na důchody, provádějí se různé reformy, studenti si budou muset státní vysoké školy platit. Šetří se, kde se dá, ale pokud budou podvody v takové míře nadále pokračovat, zadluženost státu stále poroste.

2.3.3 Psychologické a související důsledky

Páchání podvodných jednání má přirozeně i své psychologické důsledky. V prvním případě se jedná o rodinu. Pokud člen rodiny spáchá nějaký podvod, za který mu hrozí trest odnětí svobody, může se to podepsat na jeho rodinném životě. Manžel či manželka nebude chtít sdílet domácnost s kriminálníkem, vytratí se vzájemná důvěra a manželství většinou končí rozvodem.

U lidí, kteří se dopustí podvodu z důvodu potřeby návykových látek, vidím důsledek v tom, že mají stále menší šanci vyléčit se ze své závislosti a klesají na dno. Pokud si nepřiznají svou závislost a nebudou se léčit, což vyžaduje silnou vůli, nikdy s pácháním podvodů nepřestanou.

Další důsledek je spojen se zaměstnáním. Pachatel, který se dopustil podvodu u svého zaměstnavatele, přirozeně přijde o své pracovní místo a už má problémy s hledáním další práce, jelikož bývalý zaměstnavatel o něm určitě nesdělí kladné reference.

2.3.4 Právní důsledky

Právním důsledkem trestného činu podvodu je trestní odpovědnost pachatele, což je rozebíráno v další kapitole.

2.4 Celosvětový průzkum hospodářské kriminality

Skoro každá třetí společnost na světě se za posledních 12 měsíců stala obětí hospodářské kriminality. 43 % těchto postižených firem se domnívá, že v daném období v jejich organizaci došlo k nárůstu podvodných jednání.

30 % společností evidovalo v posledním roce nějakou formu hospodářské kriminality, 42 % z nich současně uvedlo, že způsobenými podvody narůstají ztráty.

Velmi častou a nejrychleji rostoucí formou hospodářské kriminality je zkreslování finančních informací – tento způsob hospodářské kriminality se poprvé objevil roku 2003 a od té doby se více než ztrojnásobil. Nejrozšířenějším typem hospodářské kriminality v minulém roce byla majetková zpronevěra a krádeže (67 % všech případů), následované zkreslováním finančních informací, korupcí a uplácením (27 % případů).

Kromě přímé finanční ztráty evidovaly postižené společnosti také významné nepřímé náklady spojené s hospodářskou kriminalitou. Patří sem negativní vliv na morálku zaměstnanců (uváděný 32 % postižených společností), poškození obchodních vztahů (23 %), poškození dobré pověsti a značky (19 %) a zhoršení vztahů s regulačními orgány (16 %).

Tato studie došla k názoru, že globální hospodářský pokles se spolupodílel na nárůstu počtu případů hospodářské kriminality. 40 % dotazovaných respondentů uvedlo, že jejich firmy jsou během recese vystaveny mnohem většímu riziku podvodů. 47 % respondentů, jež uvedli, že ekonomické tlaky jsou jedním z hlavních důvodů pro růst výskytu podvodů, se domnívá, že problémy s plněním obchodních cílů vedou k nárůstu hospodářské kriminality v období recese. 37 % respondentů zase uvedlo strach o ztrátu zaměstnání, 27 % snahu o získání výkonnostních bonusů a 25 % snahu vyššího managementu o dosažení stanovených finančních výsledků.

Hospodářská kriminalita se nejvíce objevovala ve velkých společnostech – zaznamenalo ji 46 % organizací s více než 1000 zaměstnanci. Ze všech postižených dotazovaných společností téměř jedna třetina uvedla, že u nich za posledních 12 měsíců došlo k více než 10 případům podvodů.

Mezi průmyslová odvětví, která byla nejvíce postižená podvodným jednáním v posledním roce, patří komunikace (46 %), pohostinství a volný čas (42 %), finanční služby (44 %) a pojišťovnictví (45 %). Každý průmyslový obor má svá specifika a žádný není vůči hospodářské kriminalitě zcela imunní. Například ve strojírenství a stavebnictví zaznamenalo 47 % dotazovaných respondentů případy uplácení a korupce.

Nejvíce postiženou zemí hospodářské kriminality je Rusko (71 % účastníků), Jihoafrická republika (62 %), Keňa (57 %), Kanada (56 %) a Mexiko (51 %). Naopak nízká míra hospodářské kriminality byla evidována v Japonsku (10 %), v Hongkongu/Číně (13 %), v Holandsku (15 %) a Turecku (15 %).

Valnou většinu (53 %) pachatelů hospodářské kriminality tvoří zaměstnanci postižené organizace, zatímco 44 % pachatelů je mimo organizaci. Interní pachatelé převládali především v leteckém průmyslu, chemickém průmyslu, ve výrobním odvětví a ve farmacii. Externí pachatelé poté převládali v pojišťovnictví, IT, komunikaci a ve finančních službách. Mezi externí pachatele hosp. kriminality patřili nejčastěji zákazníci (45 % případů spáchaných externími osobami) a obchodní zástupci a zprostředkovatelé (20 %).

Podle provedené studie se také mění profil typického interního pachatele. Došlo k výrazně prudkému nárůstu případů spáchaných pachateli středního managementu – 42 % všech interních případů podvodů, oproti 26 % v roce 2007. V opačném případě počet podvodů spáchaných vysokým managementem za stejné období poklesl z 26 % na 14 %.

27 % případů hospodářské kriminality bylo odhaleno na základě neformálního oznámení buď někým zevnitř, nebo zvenčí společnosti, 17 % případů bylo odhaleno při interním auditu a 14 % pomocí systémů řízení rizik. 13 % případů bylo odhaleno pouhou náhodou. Pouze 7 % podvodů bylo objeveno díky systému anonymní informační linky nebo podobného oficiálního informačního kanálu. Samozřejmě poté, co byl ve společnosti odhalen interní podvod, došlo v 85 % případů k propuštění pachatelů. Trestní oznámení či občanskoprávní žaloba byly podány na 48 % vnitřních a na 59 % vnějších pachatelů.

Provedená studie našla souvislost mezi počtem odhalených podvodů a četností provádění hodnocení rizik spojených s podvody. Společnosti provádějící častější hodnocení, vykazují větší množství případů – v podstatě kdo hledá podvod, ten jej najde. I když téměř polovina společností postižených hospodářskou kriminalitou uvedla, že u nich dochází k rostoucí míře podvodů a nákladů s nimi spojených, necelé dvě třetiny současně uvedly, že neprovedly žádné změny ve způsobu jejich odhalování. [18]

3 Klasifikace podvodných jednání ve světle trestního práva

Je třeba si nejdříve objasnit a vysvětlit, co je to hospodářská a majetková kriminalita a jak se podvody obecně dělí.

3.1 Hospodářská kriminalita

Na světě existuje několik pojmů, které vysvětlují hospodářskou kriminalitu, avšak žádný není obecně uznávaný. Jedná se o trestnou činnost, která ohrožuje zájmy subjektů v ekonomické a majetkové oblasti. Někteří autoři uvádí, že hospodářskou kriminalitou rozumíme zaviněné, společensky nebezpečné jednání, jež je popsáno ve zvláštní části trestního zákona. Poškozuje nebo ohrožuje hospodářský pořádek, systém ekonomických a souvisejících právních vztahů, jejich fungování, práva a oprávněné zájmy subjektů těchto vztahů. [7]

3.2 Majetková kriminalita

Od hospodářské kriminality musíme oddělit pojem majetková kriminalita. Majetková kriminalita je zaměřena proti majetku (ať už fyzické či právnické osoby) a hospodářská kriminalita se zaměřuje proti hospodářskému řádu a jeho fungování. Avšak některé majetkové trestné činy vykazují znaky speciálních hospodářských trestných činů s charakterem podvodu, jelikož zasahují do hospodářského řádu a mají kriminologický charakter hospodářské kriminality. Jedná se zde především o pojistný, úvěrový a dotační podvod, poškozování a zvýhodňování věřitele a porušování povinností při správě cizího majetku. [9]

3.3 Obecná charakteristika podvodných jednání

Kriminální činy neustále mění svoji strukturu a dynamiku a to v závislosti na konkrétních podmínkách ve společnosti. Tato obecná představa je charakteristická pro problematiku podvodných jednání představující ten druh kriminality, která sice nemá prvky násilí, ale jejíž následky jsou většinou mnohem závažnější, než tomu je u ostatních trestných činů. Podstatou podvodných jednání jsou především nezákonné manipulace a jiná nekalá činnost, která využívá nepravdivé, upravené, neúplné či jinak zkreslené informace, jež vedou k neoprávněnému obohacení osoby, která tuto činnost provádí. [1]

Do trestného činu podvodu mohou být zainteresovány až čtyři osoby s různým právním postavením. Jedná se o pachatele, dále o osobu, která byla uvedena v omyl, poškozeného a osobu, která získala neodůvodněný majetkový prospěch z podvodného jednání. U všech zmíněných osob může jít o právnickou osobu vyjma pachatele. [13]

Podvodná jednání jsou rozdělena na vnější a vnitřní, a to zejména podle:

- charakteru pachatelů,
- prostředí, ze kterého nebo na které je působeno,
- způsobu provedení a charakteru podvodného jednání
- charakteru použitých prostředků k dosažení cíle

Povahu podvodných jednání ovlivnilo především to, že došlo ke vzniku a postupnému růstu velkého počtu podnikatelských subjektů, státních a soukromých organizací, které využívají výpočetní techniku pro zpracování údajů o finančních transakcích a provádí pomocí výpočetní techniky nejrůznější finanční operace.

3.3.1 Vnější podvodná jednání

Pod pojmem vnějších podvodných jednání si představíme nežádoucí působení osob zaměřující se na organizaci zvenčí. Jde o získání neoprávněného prospěchu na úkor organizace tím, že padělanými listinami, nebo jiným způsobem uvedou v omyl jejich pracovníky, nebo jejich omylu ve svůj prospěch využijí.

Pachatelům vnějších podvodných jednání usnadňují páčání tohoto druhu kriminální činnosti současné technické vymoženosti a to zejména tím, že jsou využívány k výrobě falzifikátů a padělků, které jim dopomohou k usnadnění, vlastnímu provedení nebo zakrytí trestného činu.

Tato vnější podvodná jednání mohou mít různou podobu a je možné je rozdělit na dvě skupiny.

První skupinu můžeme charakterizovat jako snahu ovlivnit zaměstnance poškozené organizace. Většinou k tomu dochází při osobním jednání nebo prostřednictvím padělané dokumentace, jež byla použita za účelem získání finanční hotovosti nebo dosažení jiného materiálního prospěchu.

Druhá skupina vnějších podvodných jednání je poněkud složitější. Jedná se zde o vztahy mezi dodavateli a odběrateli, o bankovní či pojišťovací transakce a dále o finanční závazky mezi stranami. Tato podvodná jednání se projevují různě, může jít o fakturační, směnečný, reklamační, pojistný, úvěrový podvod nebo jiný druh vnějšího podvodného jednání. [1]

3.3.2 Vnitřní podvodná jednání

Jedná se o nepoctivé jednání zaměstnanců, kteří mají v organizaci vysokou odpovědnost, důvěryhodné postavení nebo důležité pravomoci. Tento druh páčání trestného činu jim usnadňuje vyvíjející se technika a je i prostředkem jejího zakrytí a likvidace důkazů. Vzhledem k povaze této kriminální činnosti se jí může říkat také „interní kriminalita“ nebo „vnitřní kriminalita“, širším pojmem je však podvodné jednání. Mnohem přesnější a výstižnější pojmenování tohoto druhu kriminality je pojem kriminalita „bílých límečků“, který se poslední dobou stále častěji používá.

Převážně se jedná o zaměstnance veřejné nebo soukromé organizace, kteří mají velmi dobrou znalost vnitropodnikových systémů, pravidel a procesů. Mají k dispozici citlivé informace poškozené organizace, které zneužijí ve svůj prospěch.

Není také žádnou výjimkou, že tato činnost bývá prováděna nejen z vlastní iniciativy, ale také na objednávku nebo je spojena s dalšími druhy trestné činnosti. [1]

3.3.3 Společné znaky podvodných jednání

- *„Podvodná jednání jsou prováděna beze zbraně.*
- *Motivem pachatelů této nežádoucí činnosti je převážně dosažení zisku a osobního obohacení.*
- *Podvodná jednání jsou zpravidla provedena tak, že pachatel uvede jinou osobu v omyl, využije jejího omylu nebo jí zatají podstatné skutečnosti. Přímé dopady, které bývají u podvodných jednání zpravidla větší než u ostatních kriminálních činů, jsou často doprovázeny i nepříjemnými dopady, kterými mohou být zejména ztráta prestiže organizace, poškození jejího dobrého jména apod.*
- *Obě skupiny podvodných jednání stále více využívají technologických vymožeností. Rozvíjející se technika usnadňuje páčání vnějších i vnitřních podvodných jednání, slouží často jako prostředek k jejich zakrytí, k likvidaci důkazů apod.*
- *Nejmodernější technické vymoženosti ovlivňují nejen obě skupiny podvodných jednání, ale rovněž i požadovaná bezpečnostní opatření.*
- *Provedená podvodná operace se často zpočátku jeví jako zcela standardní úkon a teprve po bližším zkoumání provedené operace, použitých či předložených dokumentů, je postupně zjištěno, že se jedná o podvodné jednání.*
- *Podvodná jednání jsou charakteristická svou variabilitou, protože pachatelé této nežádoucí činnosti neustále vymýšlejí nové originální metody, aby překonali existující systémy ochrany a zavedené ochranné procedury.*

- *Úspěšné případy podvodných jednání představují pro organizace vysoké škody a představují proto vážný zdroj jejich ohrožení, který má stoupající tendenci.*
- *Podvodná jednání zpravidla vyžadují jiný způsob ochrany organizace, než je tomu u ostatních forem trestné činnosti.*
- *Podvodná jednání využívají nedostatků v kontrolních mechanismech organizace, nedostatků ve stanovených bezpečnostních opatřeních a procedurách organizace apod.*
- *Podvodná jednání využívají zpravidla i omezených možností sdílení informací mezi konkurenty či jinými subjekty tak, aby kontrolní mechanismy jednoho subjektu nebyly schopné poskládat úplnou informaci o podvodném jednání.“*
[1]

3.4 Základní pojmy trestného činu podvodu

Abychom podvodům správně porozuměli, je třeba uvést, co je to vlastně trestný čin, kdy se jedná o přípravu a pokus trestného činu podvodu, co znamená skutková podstata trestného činu, objekt a důvod spáchání trestného činu podvodu. Také je třeba se zmínit o tom, kdo páchá trestné činy a kdo je spolupachatel a účastník.

3.4.1 Trestný čin (§ 13)

Trestným činem se rozumí protiprávní čin, který je trestním zákonem označován za trestný a vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně. [16]

Pokud se podíváme na trestný čin z pohledu oběti, představuje pouhý začátek strastí, které ho budou po dokonání trestného činu následovat. Oběť trestního činu se setkává s újmou, jež ho potkala nepřipraveného a bez přímého osobního přičinění. Oběti je přiřazena role poškozeného, ze které mu plyne mimo jiné řada povinností, kterým se musí v trestním řízení podrobit.

Trestný čin je zde označován jako primární viktimizace, který vždy uvozuje další pochody, v nichž jedinec vystupuje ve vynucené roli poškozeného. V nich je otevřen další

prostor pro sekundární viktimizaci, což znamená druhotné zraňování poškozeného např. médii publikované citlivé údaje o poškozeném. [2]

3.4.2 Úmyslný trestný čin (§ 15)

- 1) Trestný čin, který je spáchaný úmyslně, jestliže pachatel
 - a) měl v úmyslu způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem nebo
 - b) byl si vědom, že svým jednáním a chováním může k takovému porušení nebo ohrožení dojít a pro případ, že k tomu dojde, s tím byl srozuměn
- 2) srozuměním je myšleno i smíření pachatele s tím, že způsobem, jež je uveden v trestním zákoně, může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem. [16]

3.4.3 Příprava trestného činu (§ 20)

Jednání, při kterém dochází k úmyslnému vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu (§ 14 odst. 3), hlavně v jeho organizování, opatrování, nebo přizpůsobování prostředků či nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu se jedná o přípravu jen tehdy, pokud to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvlášť závažného trestného činu.

Příprava trestného činu je trestná podle trestní sazby stanovené za zvlášť závažný zločin, ke kterému příprava směřovala, jestliže trestní zákon nestanoví jinak.

Trestní odpovědnost za přípravu zvlášť závažného zločinu zaniká v případě, že pachatel dobrovolně upustil od dalšího jednání, které by směřovalo ke spáchání zvlášť závažného zločinu a

- a) odstranil nebezpečí, jež vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy
- b) učinil oznámení o přípravě k zvlášť závažnému zločinu v době, kdy mohlo být ještě nebezpečí, které vzniklo v zájmu chráněnému trestním zákonem

z podniknuté přípravy, odstraněno. Oznámení je třeba sdělit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může učinit oznámení svému nadřízenému.

Účastní-li se činu více osob, nebrání zániku trestní odpovědnosti za přípravu pachatele, jež takto jednal, pokud je čin dokonán ostatními pachateli nezávisle na jeho předchozím přispění k činu či přes jeho včasné oznámení.

Ustanovením odstavců 3 a 4 není dotčena trestní odpovědnost pachatele za jiný dokonáný trestný čin, který spáchal jednáním, jež je uveden v odstavci 1. [16]

3.4.4 Pokus trestného činu (§ 21)

Jednání bezprostředně směřující k dokonání trestného činu, jehož se pachatel dopustil v úmyslu spáchat trestný čin, je pokusem trestného činu, jestliže ještě k dokonání trestného činu nedošlo.

Pokus trestného činu je trestný dle trestní sazby, která je stanovena na dokonáný trestný čin.

Trestní odpovědnost za pokus trestného činu zaniká v případě, že pachatel zcela dobrovolně upustil od dalšího jednání, které směřovalo k dokonání trestného činu a

- a) odstranil nebezpečí, jež vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu trestného činu
- b) oznámil pokus o trestný čin v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu trestného činu, mohlo být ještě odstraněno. Je nutné to oznámit státnímu zástupci či policejnímu orgánu, voják je povinen to oznámit svému nadřízenému.

Účastní-li se činu více osob, nebrání zániku trestní odpovědnosti za přípravu pachatele, jež takto jednal, pokud je čin dokonán ostatními pachateli nezávisle na jeho předchozím přispění k činu či přes jeho včasné oznámení.

Ustanovením odstavců 3 a 4 není dotčena trestní odpovědnost pachatele za jiný dokonáný trestný čin, který spáchal jednáním, jež je uveden v odstavci 1. [16]

3.4.5 Skutková podstata trestného činu

Skutkovou podstatou trestného činu se rozumí souhrn typových, objektivních a subjektivních znaků trestného činu určitého druhu, které jsou typické pro společenskou závažnost, a jsou uvedeny v obecné a zvláštní části trestního zákona.

Aby lidské chování vykazovalo znaky trestného činu, musí směřovat proti společenskému zájmu chráněnému trestním zákonem, musí být spácháno takovým způsobem, jaký trestní zákon stanoví nebo předpokládá a nakonec ten, jehož chování je posuzováno, musí mít zákonem stanovené vlastnosti a zákonem stanovený psychický vztah ke svému chování.

Skutkovou podstatu trestného činu charakterizují povinné a nepovinné znaky.

Mezi povinné znaky patří objekt trestného činu, objektivní stránka trestného činu, subjekt trestného činu a subjektivní stránka trestného činu.

Mezi nepovinné znaky patří místo spáchání, doba spáchání, způsob provedení, hmotný předmět útoku, účinek, prostředek a pohnutka trestného činu. [3]

3.4.6 Objekt trestného činu podvodu

Objektem trestného činu podvodu je vždy cizí majetek. Majetkem se rozumí nejen věci, ale i pohledávky či jiná majetková práva. [16]

Škoda, která vznikne na cizím majetku, se nazývá materiální škoda. Ta vznikne i v případě, kdy věc nemá dohodnuté vlastnosti a není možné ji použít pro účel, pro který byla zakoupena, i v případě, že zaplacená cena odpovídá skutečné ceně věci. Vychází se totiž ze skutečné hodnoty věci a ne pouze z dohodnuté částky. [15]

3.4.7 Obohacení

Obohacením se rozumí neoprávněné rozmnožení majetku nebo majetkových práv pachatele či třetí osoby. Jedná se buď o rozšíření majetku, nebo ušetření nákladů. Obohacení však nemusí být v souladu s výší škody. [15]

3.4.8 Pachatel (§ 22)

Pachatelem trestného činu je ten, kdo naplnil svým jednáním znaky skutkové podstaty trestného činu, jeho pokusu či přípravy v případě, že je trestná.

Pachatelem trestného činu je také ten, kdo k provedení trestného činu využil i jiné osoby, jež není trestně odpovědná kvůli věku, nepříčetnosti, omylu nebo že jednala v nutné obraně, krajní nouzi nebo za jiných okolností vylučujících protiprávnost či sama nejednala nebo nejednala zaviněně.

Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení trestného činu užil osoby, jež nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem. V těchto případech se nevylučuje trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala. [16]

3.4.9 Spolupachatel (§ 23)

Pokud byl trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, každá z nich odpovídá, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé). [16]

3.4.10 Účastník (§ 24)

Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je ten, kdo úmyslně

- a) zosnoval nebo řídil spáchání trestného činu
- b) vyvolal v jiném člověku rozhodnutí spáchat trestný čin
- c) umožnil či usnadnil jiné osobě spáchání trestného činu, především opatřením potřebných prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozené osoby na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v daném přesvědčení či slibem přispět svou pomocí po trestném činu.

Ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele se užije na trestní odpovědnost a trestnost účastníka, pokud trestní zákon nestanoví jinak.

Trestní odpovědnost účastníka zaniká v případě, že dobrovolně upustil od dalšího účastenství na trestném činu a

- a) odstranil nebezpečí, jež vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství
- b) oznámil účastenství na trestném činu v době, kdy nebezpečí, jež vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého účastenství, mohlo být ještě odstraněno. Oznámení je nutné podat u státního zástupce či policejního orgánu, u vojáků se podává u svého nadřízeného.

Účastní-li se činu více osob, nebrání zániku trestní odpovědnosti za přípravu pachatele, jež takto jednal, pokud je čin dokonán ostatními pachateli nezávisle na jeho předchozím přispění k činu či přes jeho včasné oznámení.

Ustanovením odstavců 3 a 4 není dotčena trestní odpovědnost pachatele za jiný dokonáný trestný čin, který spáchal jednáním, jež je uveden v odstavci 1. [16]

3.5 Vývoj trestního zákona od roku 1989 po současnost

Dříve než se zaměřím přímo na vysvětlení trestných činů Podvodu § 209, Pojistného podvodu § 210, Úvěrového podvodu § 211 a Dotačního podvodu § 212, uvedu vývoj trestního zákona od roku 1989 po současnost.

3.5.1 Trestné činy podvodu do roku 1997

Po roce 1989 nastaly velké změny a došlo k transformaci politiky, společnosti a hospodářství. Majetek přešel z vlastnictví státu do rukou soukromých subjektů, lidé chtěli začít podnikat, ale nebyly na to peníze a úvěry také nebyly zrovna dostupné. Začaly se tedy stále více páchat podvody, které se díky nedostatečné praxi, mezerami v legislativě, která byla pozadu oproti vývoji hospodářství, stále rozšiřovaly.

Do roku 1997 existoval pouze jeden trestný čin podvodného jednání a to Podvod, podle § 250 trestního zákona.

Tehdejší právní úprava zněla, že podvodu se dopustil ten, kdo sebe či jiného obohatil a tím způsobil škodu na cizím majetku, přičemž někoho uvedl v omyl či jeho omylu využil. Aby byly naplněny zákonné znaky subjektivní stránky trestného činu podvodu, muselo být prokázáno, že pachatel neměl v úmyslu vrátit např. půjčené peníze, nebo je nevrátit ve sjednaném termínu. Nebo věděl, že nebude moci vrátit peníze ve sjednaném termínu, ale zapůjčitele peněz uvedl v omyl, na němž se následně obohatil.

Do roku 1997 byla provedena novela trestního zákona č. 175/1990 Sb. avšak v oblasti trestného činu podvodu § 250 nedošlo k žádné změně. [14]

3.5.2 Trestné činy podvodu od roku 1998 do roku 2009

Od 1.1.1998 nabyla právní účinnost novela trestního zákona č. 253/1997 Sb., která výrazně upravuje trestný čin podvodu.

Novela se zaměřila hlavně na oblast hospodářských a majetkových trestných činů, jelikož trestné činy uvedené ve starém trestním zákoně přestaly odpovídat rozvíjejícím se hospodářským vztahům a jejich ochraně. Zavedly se sankce při porušování či neplnění nejdůležitějších povinností, jež vyplývaly z jiných zvláštních zákonů.

Tyto změny, které byly novelou zavedeny, zpřesnily a doplnily skutkové podstaty trestných činů, jelikož postih tehdejších trestných činů podvodů byl symbolický nebo přesně nevystihoval závažnost spáchaného trestného činu. Právo tedy neplnilo dostatečně svou funkci vůči ekonomickým subjektům, bylo třeba upravit oblast majetkových a hospodářských trestných činů v trestním zákoně.

U trestného činu podvodu byla doplněna základní skutková podstata s tím, že pachatel sebe nebo jiného obohatí tím, že někoho uvede v omyl či jeho omylu využije, ale nově také, když pachatel zamlčí podstatné skutečnosti.

Další změnou bylo zavedení dalších dvou trestných činů, které jsou speciální k trestnému činu podvodu dle § 250 trestního zákona. Jedná se o trestné činy pojistného podvodu § 250a a úvěrového podvodu § 250b.

Tyto nové trestné činy byly zavedeny z důvodu, aby byl rozšířen trestní postih dalších forem podvodných jednání, které sice byly postižitelné podle stávající právní úpravy, ale většinou nebyly dokázány.

Stávající skutková podstata trestného činu podvodu vyžadovala, že pachatel měl úmysl spáchat podvod už v době naplňování objektivní stránky, pokud úmysl získal až v průběhu takového jednání nebo dodatečně, nejedná se o trestný čin podvodu, i když výsledek a subjektivní vztah byl stejný.

Trestní zákoník vyžadoval novelu i proto, že podle stávající skutkové podstaty trestného činu podvodu nebylo možné postihovat uvedení nepravdivých údajů při uzavírání smlouvy o úvěru a hlavně případy, ve kterých pachatel použil poskytnutý úvěr na jiný než sjednaný účel.

Rozdíl mezi trestnými činy podvodu, pojistného podvodu a úvěrového podvodu je, že v případě podvodu je trestný čin dokonán až v případě obohacení pachatele či jiné osoby. U pojistného a úvěrového podvodu není zapotřebí způsobení škody nebo obohacení pachatele či jiné osoby. Další rozdíl spočívá v tom, že pachatelem trestného činu podvodu může být každý, avšak úvěrového a pojistného podvodu může být pouze účastník této smlouvy.

Pachatelem úvěrového či pojistného podvodu nemůže být osoba, která opatří účastníku smlouvy nepravdivé podklady, ale může být pomocníkem trestného činu. O pomoc pojistného či úvěrového podvodu se jedná, když podvod dosáhne stádia pokusu či dokonání trestného činu. [14]

3.5.3 Trestné činy podvodu od roku 2010

Od 1.1.2010 nabyla právní účinnost novela trestního zákona č. 40/2009 Sb. V této novele trestního zákona došlo ke změně paragrafů, kdy podvody se změnilly z § 250 na § 209, pojišťný podvod z § 250a na § 210, úvěrový podvod z § 250b na § 211.

V tomto trestním zákoně se považuje za kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu podvodu jednání, kdy se pachatel dopustí základní skutkové podstaty poté, co byl za tuto trestnou činnost odsouzen či potrestán.

Podvody se dále rozšířily ještě o jednu trestnou činnost a to o podvody dotační § 212 Trestního zákona a došlo ke zvýšení trestních sazeb v závislosti na způsobené škodě. [14]

3.6 Podvod (§ 209)

- 1) *„Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.*
- 2) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*
- 3) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 větší škodu.*
- 4) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*
 - a. *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
 - b. *spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného,*
 - c. *spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, nebo*
 - d. *způsobí-li takovým činem značnou škodu.*
- 5) *Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,*
 - a. *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo*

b. spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

6) Příprava je trestná.“ [16]

„Trestný čin podvodu je charakteristický tím, že pachatel:

a) k majetkové újmě jiné osoby

- lstí vyvolá její omyl, nebo*
- zneužije omylu, ve kterém se jiná osoba nachází, případně*
- při jednání s jinou osobou úmyslně zamlčí podstatné skutečnosti, s jejichž znalostí by se tato osoba rozhodla jinak*

b) v příčinné souvislosti s omylem jiné osoby docílí majetkového převodu

c) uvedeným jednáním způsobí na cizím majetku škodu nejméně 5000 Kč

d) tímto majetkovým převodem pro sebe nebo jiného získá neodůvodněný (neoprávněný) majetkový prospěch

e) jedná s úmyslem sebe nebo jiného obohatit již od počátku skutkového děje“.

[1]

Podvod představuje řadu nesrovnalostí a nezákonných činů, pro něž je charakteristické úmyslné klamání. Podvod může být spáchán jak ve prospěch, tak ke škodě organizace. [4]

Trestný čin podvodu může být spáchán nejen při osobním jednání pachatele, poškozeného a dalších osob, ale je možné jej také spáchat za využití technického zařízení, například výpočetní techniky.

Trestného činu podvodu nebo jeho pokusu se dopustí ten, kdo žádá nebo přijme úplatek a přitom předstírá, že chce ovlivnit jiného, například aby poskytl úvěr či půjčku tomu, kdo úplatek poskytl nebo s poskytnutím úplatku souhlasí. Celkově tedy platí, že trestný čin podvodu může být spáchán takovým způsobem, že pachatel vystupuje jako zprostředkovatel úvěru za poskytnutí provize, avšak po jejím zaplacení úvěr neposkytne ani nezprostředkuje a od počátku jedná pouze s úmyslem vylákat z poškozeného peníze. [1]

V případě, že pachatel udává napodobeniny peněz, které nejsou pro nedokonalou technickou úroveň schopny plnit funkci oběživa nebo platidla, jedná se zde o trestný čin

podvodu a nikoli o trestný čin padělání a pozměňování peněz, nicméně jednočinný souběh těchto trestných činů je možný. [14]

V případě, že pachatel předloží nekryté šeky k vyplacení peněžnímu ústavu, i když ví, že na příslušný bankovní účet nebude v brzké době poskytnuto peněžní krytí, dopouští se trestného činu podvodu.

Jako trestný čin podvodu je v právní praxi bráno na zřetel také to, pokud zaměstnanec ke škodě zaměstnavatele uskutečňuje soukromé telefonické hovory, kterými v součtu způsobí majetkovou újmu vyšší než 5000 Kč a předstírá, že se jednalo pouze o hovory uskutečněné v zájmu zaměstnavatele. Obecně to platí i v případě neoprávněného využití dalších placených služeb, například u počítačového času na internetu, televizního kabelového signálu apod.

Trestného činu podvodu ke škodě organizace, která provádí prodej losů, se dopouští ten, kdo si nedovolenou machinací přisvojí výhry z losů, jež mu byly pouze svěřeny k prodeji a před slosováním si je nezakoupil.

O trestný čin podvodu se nejedná, pokud někdo pod nepravdivou záminkou vyláká majetkové plnění, na které má právní nárok, neboť zde chybí obligatorní znak, jímž je neodůvodněný majetkový prospěch.

Jestliže pachatel získal věc trestným činem převodu za úplatu na jiného, není tohle jednání v právní praxi posuzováno jako samostatný trestný čin podvodu ke škodě toho, na kterého byla věc získaná trestným činem převedena, ale o pokračování v trestném činu, jímž se pachatel takové věci zmocnil. [1]

Dnešní společnost se již naučila rozeznat základní typy podvodů a manipulací, díky čemuž se podvody čím dál tím méně vyplatí a upřednostňuje se poctivý přístup, který je úspěšnější. I ti nepoctiví jedinci se snaží alespoň poctivě vypadat a společnost si vytváří psaná i nepsaná pravidla života, jež udržují její stabilitu. [10]

3.7 Pojistný podvod (§ 210)

1) „Kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí

a. v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy,

- b. v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo*
 - c. při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.*
- 2) Stejně bude potrestán, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolává nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak škodu na cizím majetku nikoli nepatrnou.*
- 3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*
- 4) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.*
- 5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*
 - a. spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
 - b. spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit poškozeného, nebo*
 - c. způsobí-li takovým činem značnou škodu.*
- 6) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,*
 - a. způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo*
 - b. spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestního činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311), nebo teroru (§ 312).*
- 7) Příprava je trestná.“ [16]*

Nejvýraznější rozdíl mezi trestným činem podvodu a pojistného podvodu je, že u pojistného podvodu nemusí pachatel svým jednáním způsobit majetkovou újmu nebo sebe či jiného obohatit. Proto se ani ve vývojovém stadiu pokusu takový úmysl nemusí povinně dokazovat. Doktrinální výklad pojednává o trestném činu předčasně dokonaném.

Mezi základní druhy pojištění patří pojištění majetku, pojištění fyzických osob a pojištění odpovědnosti za škodu. Pojistit se lze i pro případ události, u které se ví, že nastane, ale není jistoty kdy. Mezi účastníky pojistné smlouvy patří pojistitel, pojistník a pojištěný.

Pojistitelem je zpravidla pojišťovna jako právnická osoba. Jejím jménem jedná fyzická osoba. Pojistitel má nárok na řádné a včasné zaplacení pojistného a povinností pojišťovny v případě vzniku pojistné události je poskytnutí pojistného plnění.

Pojistník uzavírá pojistnou smlouvu s pojistitelem, jehož hlavním právem je pojistnou smlouvou disponovat a hlavní povinností ve smluveném termínu a výši zaplatit pojistné.

V případě vzniku pojistné události má pojištěný právo na plnění z pojistné smlouvy, přičemž je jeho povinností bez zbytečného odkladu písemně oznámit a doložit pojistnou nebo škodní událost. Fyzická osoba je oprávněna uzavřít více smluv ke stejné události.

Pojistníkem a pojištěným mohou být rovněž právnické osoby. U osob fyzických je typické, že se jedná o stejnou osobu.

Ustanovení o trestném činu pojistného podvodu obsahuje ve dvou samostatných odstavcích dvě základní skutkové podstaty. Vztahuje se na všechny druhy smluvního pojištění, čímž je myšleno jak dobrovolné pojištění, tak i pojištění povinné podle příslušných právních předpisů.

První případ pojistného podvodu nastává, když pachatel při sjednávání pojistné smlouvy nebo při plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Trestní odpovědnost se týká jak okolností spojených se sjednáváním nové smlouvy, tak i okolností týkajících se změny již uzavřené pojistné smlouvy. Tím se totiž zpravidla podstatně změní podmínky plnění mezi pojistitelem a pojištěným pro případ vzniku pojistné události.

Ve druhém případě se jedná o úmyslné vyvolání pojistné události pachatelem nebo pachatel stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu. Pachatel se může také souběžně dopustit obou forem jednání. Trestnost zároveň není podmíněna tím, že pachatel pojistnou událost již oznámil pojistiteli.

Dopustí-li se pachatel trestného činu pojistného podvodu jako člen organizované skupiny, hrozí mu trest odnětí svobody až na 8 let. Typický příklad představuje spolupachatelství nebo účastenství na tomto trestném činu fyzické osoby jednající jménem pojistitele. [1]

Problematika pojistných podvodů je aktuální především v současné době, kdy pojistné podvody rychle přesáhly "regionální" charakter a jsou řazeny do kategorie "nadmárodní kriminality", tedy, že přesahují hranice našeho státu. U pojistných podvodů je zjišťována stále větší míra profesionality pachatelů - zasáhly téměř všechny oblasti pojišťovnictví, nejvíce se však projevují v odvětvích, jako jsou pojištění motorových vozidel, majetkových pojištění, pojištění domácností atd.

Pojistný podvod patří mezi speciální trestné činy, které se řadí do kategorie majetkové kriminality a obecně je lze charakterizovat jako úmyslný klam jedné strany (pojišťovny), vůči straně druhé (tou může být kdokoli). Účelem je získání jisté výhody nebo obohacení, ke kterému by nedošlo, pokud by byl skutkový stav pravdivě vysvětlen. [12]

Klamavé jednání se může vztahovat na jakoukoliv fázi pojistné smlouvy, což v praxi může znamenat, že škoda (pojistná událost) se nepříhoda, nevznikla uvedeným způsobem nebo nespadá pod pojištěné riziko anebo z ní nevyplyvá poškození, újma nebo ztráta. V případě, že událost skutečně nastala, podvod se může projevit tím, že škoda zahrnuje např. nepoškozené části vozidel nebo jiných předmětů, její výše je nadsazená záměrně za tím účelem, aby výsledná újma, poškození nebo ztráta byla kryta pojištěním (zejména v případě pojištění se spoluúčastí), nebo její výše je nadsazená záměrně za účelem navýšení hodnoty škody. Dá se říci, že pojistná událost je podvodná i tehdy, když se podvodné jednání vztahuje pouze na část pojistného plnění. Naopak chybu, neúmyslné zkreslení nebo nedostatek pečlivosti nelze kvalifikovat jako podvod, protože toto jednání nebo opomenutí nezahrnuje úmysl podvádět. [17]

3.8 Úvěrový podvod (§ 211)

- 1) „Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.*
- 2) Stejně bude potrestán, kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.*

- 3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*
- 4) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.*
- 5) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*
 - a. *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
 - b. *spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo*
 - c. *způsobí-li takovým činem značnou škodu.*
- 6) *Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,*
 - a. *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo*
 - b. *spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311), nebo teroru (§ 312).*
- 7) *Příprava je trestná.*“ [16]

Ustanovení o trestném činu úvěrového podvodu je chráněno pouze smlouvou o úvěru, která je uvedena v obchodním zákoníku. Nezáleží na tom, zda je úvěr poskytován na podnikatelské nebo na jiné účely. Především se jedná o úvěr, který poskytuje banka. Český právní řád však nestanoví, že poskytování úvěrů je pouze v kompetenci banky. Poskytování úvěru vyžaduje povolení České národní banky jen v případě, že se tímto předmětem zabývá banka.

Poskytování úvěru je tedy předmětem podnikání i dalších jiných podnikatelských subjektů, jako jsou např. spořitelni a úvěrová družstva, leasingové společnosti a další. Pachatel se tedy může dopustit trestného činu úvěrového podvodu i vůči těmto uvedeným právnickým osobám. Kdyby však došlo k uzavření smlouvy a k poskytnutí finančních prostředků podle občanského zákoníku, připadá zde v úvahu trestní postih podle ustanovení § 209 trestního zákona o podvodu.

Ve smlouvě o úvěru je věřitel vázán k tomu, že na požádání poskytne smlouvenou peněžní částku ve prospěch dlužníka, a má povinnost rezervovat do té doby pro tento účel peněžní prostředky. V případě, že to není v rozporu s devizovými předpisy, může se jednat i o peněžní prostředky v cizí měně. Dlužník je ve smlouvě zavázán poskytnuté peněžní prostředky ve smlouvené době vrátit a zaplatit předem sjednané úroky. Trestní právo tedy chrání smlouvu o budoucí smlouvě o půjčce. Trestní odpovědnost pachatele je spojena se všemi druhy poskytovaných úvěrů, např. kontokorentních, eskontních, hypotečních, spotřebních a také dotací a subvencí.

Pachatel podvodu při sjednávání úvěrové smlouvy nebo v žádosti o poskytnutí subvence či dotace uvede lživé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Vzhledem k tomu, že není třeba, aby skutečně došlo ke sjednání smlouvy nebo pachatel jednáním způsobil škodu či obohacení jiného, jde z hlediska právního výkladu o předčasně dokonaný trestný čin podvodu ve stadiu přípravy.

V dalším případě je třeba prokázat, že ten, komu byl úvěr, subvence či dotace poskytnut, použil peněžní prostředky, aniž by věřitel souhlasil, na jiný než určený účel.

K aktuálním a zvláště nebezpečným, z hlediska zájmů peněžních ústavů, lze považovat případy, ve kterých se podvodného jednání dopouštějí zaměstnanci peněžních ústavů ke škodě zaměstnavatele, ať již samostatně či ve společenství s osobami z vnějšího prostředí. Z pojetí trestního práva jde o případy trestné součinnosti a trestního účastenství.

Za pachatele je považován ten, kdo spáchal trestný čin bezprostředně a sám. Spolupachatelství tedy předpokládá úmyslné a účelné jednání dvou a více osob, které směřuje ke stejnému následku, a spolupachatelé svým společným jednáním naplní všechny povinné znaky trestného činu. O spolupachatelství se jedná i v případě, že spolupachatel svým jednáním naplní pouze některé povinné znaky trestného činu, ale bez jeho jednání by nedošlo k pokusu nebo dokonání trestného činu.

O nepřímé pachatele trestných činů, jež jsou páčány ke škodě peněžních ústavů, se bude jednat tam, kde pachatelé zneužili osoby jednající ve skutkovém omylu. Může se tedy jednat o podvodné jednání pachatele, který vyvolá či zneužije skutkový omyl zaměstnance peněžního ústavu, nebo ho k jednání donutí psychickým či fyzickým nátlakem. V mnohé většině případů není nepřímý pachatel za své jednání trestně odpovědný.

Za účastenství na trestném činu se považuje záměrná účast více osob, jejichž jednání je orientováno proti témuž zájmu chráněnému trestním právem a směřuje ke stejnému

následku. Z pohledu akcesority účastenství je však dáno, že se pachatel musí o trestný čin alespoň pokusit, v opačném případě není účastenství trestné.

V trestním právu lze rozlišovat tři formy účastenství, těmi jsou organizátorství, návod a pomoc. [1]

3.9 Dotační podvod (§ 212)

- 1) *„Kdo v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.*
- 2) *Stejně bude potrestán, kdo použije, v nikoli malém rozsahu, prostředky získané účelovou dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel.*
- 3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*
- 4) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.*
- 5) *Odnětím svobody na dvě léta až 8 let bude pachatel potrestán,*
 - a. *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
 - b. *spáchá-li takový čin osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo*
 - c. *způsobí-li takovým činem značnou škodu.*
- 6) *Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,*
 - a. *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo*
 - b. *spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu velezrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311), teroru (§ 312)*

7) *Příprava je trestná.*“ [16]

K převážné většině podvodů dochází v oblasti společné zemědělské politiky, kde se koncentruje největší objem evropských financí. [5]

Také druhá nejvíce frekventovaná oblast podvodů – financování projektů v rámci strukturálních fondů – je zcela v odpovědnosti jednotlivých členských zemí. Někteří činitelé, jež předkládají žádosti, spekulují a hloubají v rámci jednotlivých finančních kapitol a snaží se účelově usilovat o jejich nadhodnocení. Kontrola realizace projektů a hospodaření, která se provádí na území členských států, je často schopna tyto podvody zjistit.

Všechny členské státy jsou povinny přijmout opatření proti podvodům a jiným protiprávním jednáním, které ohrožují finanční zájmy Společenství, a mohou poskytnout účinnou ochranu.

Také všechny členské státy přijmou k eliminaci podvodů ohrožujících finanční zájmy Společenství stejná opatření, jaká jsou přijímána k zamezení podvodů ohrožujících jejich vlastní finanční zájmy.

Finanční zájmy Společenství mají stejnou úroveň jako finanční zájmy členských států. Ve vnitrostátním právním řádu je potřeba zabezpečit prostředky, které nerozlišují ochranu domácích a společenstevních finančních zájmů.

Prohloubení ochrany finančních zdrojů Společenství je spojeno s *Úmluvou o ochraně finančních zájmů Evropských společenství*. [11]

V oblasti výdajů se jedná o úmyslné či nedbalostní jednání, které se týká použití či předložení nepravých, nesprávných nebo neúplných výkazů a dokladů, jež mají za následek nesprávné přidělení finančních prostředků nebo nezákonné zadržování prostředků ze základního rozpočtu Společenství či rozpočtů, které jsou spravovány Společenstvími nebo jejich jménem, nepředloženi informací v rozporu s nějakým konkrétním závazkem, který má tentýž následek, zneužití těchto finančních prostředků pro jiné účely, než pro které byly přiděleny původně.

V oblasti příjmů se jedná o úmyslné či nedbalostní jednání, které se týká použití či předložení nepravých, nesprávných nebo neúplných výkazů či dokladů, jež mají za následek nezákonné zmenšení zdrojů zákl. rozpočtu Společenství či rozpočtů, které jsou spravovány Společenstvími nebo jejich jménem, nepředloženi informací v rozporu

s nějakým konkrétním závazkem, který má tentýž následek, zneužití oprávněně získané dávky se stejným účinkem. [11]

Jednání pachatele při předložení nepravých či nesprávných dokladů a údajů v oblasti výdajů je úzce spjato s uvedením nepravdivých údajů v žádosti o poskytnutí subvence či dotace, pokud uvážíme, že žádosti o takováto plnění se obvykle musí dokládat konkrétními druhy listinných materiálů, které jsou stanoveny v právním předpisu.

Předložení neúplných dokladů je v podstatě možné pokládat za zamlčení podstatných údajů ve smyslu § 212 trestního zákona. Jestliže se totiž poskytne úřadu, který je příslušný ve věci přidělení finančního plnění, nekompletní podkladová dokumentace, bude v tomto jednání možné identifikovat vůli podatele zastřít určitá relevantní fakta.

Při předkládání žádosti o subvenční či dotační plnění z veřejných zdrojů se nepředkládají výkazy, jež v České republice vystupují jako prostředek přehledu o stavu hospodaření a majetku podnikatelského subjektu. Manipulace a zkreslování výkazů se pokládá za trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 trestního zákona).

Nezákonné zadržování představuje situaci, ve které pachatel získá nelegálně či omylem příslušného úřadu, prostředky ze společenstevních zdrojů. Cílem subjektu trestného činu je snaha vyvolat pomocí nepravých či nesprávných dokladů dojem, že mu plnění ve skutečnosti náleží. [13]

Okolnosti, které vedou k přísnějšímu trestu za podvodná jednání ke škodě finančních zájmů ES, jsou zanechána členským státům.

3.10 Trestné činy podle zvláštní části trestního zákona vykazující znaky podvodných jednání

V této části jsem se zaměřila na vysvětlení dalších trestných činů, které podle zvláštní části trestního zákona vykazují znaky podvodných jednání, tudíž se zde probíranými podvody souvisí.

3.10.1 Vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy (§ 259)

Tímto ustanovením chrání zákonodárce důvěryhodnost bankovního a finančního sektoru, jež tvoří základ tržní ekonomiky. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jménem banky nebo jiné právnické osoby, která je oprávněná k provozování finanční činnosti podle zákona nebo jako auditor, vystaví nepravdivé potvrzení o jeho finanční situaci nebo jeho majetkových poměrech. Z dikce trestního zákona vyplývá, že se zde jedná o trestný čin ohrožovací. Trestným činem je již vystavení potvrzení, které obsahuje nepravdivé skutečnosti, jež nemusí být použito a není rozhodující, jestli vznikla škoda. Zákonodárce může pachateli pohrozit trestem odnětí svobody až na dva roky či zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

O vystavení nepravdivého potvrzení o finanční situaci nebo majetkových poměrech jiného v praxi se konkrétně jedná, jestliže pachatel jménem banky nebo jiného finančního ústavu vystaví nepravdivé potvrzení o úvěru, který byl klientovi této banky poskytnut, nebo vystaví nepravdivé potvrzení o stavu jeho bankovního konta a jeho pohybu na něm. Potvrzení může být vystaveno jak zcela nepravdivé, tak i velmi závažně zkreslující skutečný stav.

Trestný čin vystavení nepravdivého potvrzení z důvodu své subjektivní stránky nebyl zařazen mezi trestné činy proti majetku, ale do trestných činů proti hospodářské kázi. Pachatel zde totiž většinou není seznámen s okolnostmi, jak má být nepravdivé potvrzení konkrétně zneužito k podvodnému jednání, které směřuje k získání neoprávněného majetkového prospěchu.

Pachateli musí být prokázán úmysl. O trestný čin se nebude jednat, pokud nepravdivé informace obsažené v potvrzení budou nepodstatné z hlediska zájmů, pro které bylo toto potvrzení vystaveno. [1]

3.10.2 Padělání a pozměňování peněz (§ 233)

Ve spojitosti s podnikatelskými aktivitami mají klienti možnost předkládat peněžním ústavům padělané nebo pozměněné veřejné listiny. Co je pokládáno za veřejnou listinu zákon nedefinuje, ale podle právní praxe jde zejména o listinu vydanou českým státním orgánem v rámci jeho pravomoci, kterou se zakládá právo nebo povinnost, zjišťuje či potvrzuje určitý právní stav. Kromě dokladů totožnosti je možné padělat také notářský zápis, výpis z obchodního rejstříku, doklad o dosaženém vzdělání, výpis z rejstříku trestů a podobně.

Pachatel se uvedeného trestného činu dopustí v případě, že veřejnou listinu padělá nebo výrazně změní její obsah v úmyslu, aby jí bylo použito jako pravé nebo této listiny jako pravé použije. Samostatně trestaný je jak zhotovitel, tak i pozměňovatel padělku, také ten, kdo ho použil, aniž by se muselo jednat o stejnou osobu. Za podstatnou změnu obsahu veřejné listiny je právní praxí považováno nejen její doplňování, ale také odstraňování údajů. Zákonodárce může uložit trest v základní skutkové podstatě odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem. V případě, že se pachatel takového jednání dopustí jako člen organizované skupiny, způsobí značnou škodu či způsobí jiný zvlášť závažný následek, hrozí mu trest odnětí svobody až na 5 let.

Za pozměňování veřejné listiny právní praxe považuje připsání dalšího předmětu podnikání do rozhodnutí příslušného státního orgánu o registraci předmětu obchodního podnikání.

Plná moc, která je udělena mezi občany, není sama o sobě veřejnou listinou ani za předpokladu ověření podpisů notářem. Veřejnou listinou je plná moc pouze v tom případě, že byla pořízena formou notářského zápisu o právním úkonu podle § 63 odst. 1 a násl. zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

Ani znalecký posudek není právní praxí považován ve smyslu trestního práva za veřejnou listinu. V případě nepravdivého, padělaného nebo pozměněného znaleckého posudku bude jednáno o trestní odpovědnosti podle jiných ustanovení.

Výpis i opis z evidence Rejstříku trestů je považován podle trestněprávní ochrany jako veřejná listina.

Na trestný čin Padělání a pozměňování veřejné listiny navazuje trestný čin Nedovolená výroba a držení pečeti státní pečeti a úředního razítka § 349 trestního zákona. Chrání se razítko, jehož otisk opatřený státním znakem je součástí listin

prohlášených za veřejné přímo ze zákona. Trestní odpovědnost nese nejen ten, kdo takové razítko nebo předmět či zařízení, které může takové razítko nahradit, vyrobí, ale trestné je také jeho neoprávněné přechovávání. [1]

3.10.3 Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240)

1) „Kdo ve větším rozsahu zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.

2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nejméně se dvěma osobami,*
- b) poruší-li k usnadnění takového činu úřední uzávěru, nebo*
- c) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu.*

3) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve velkém rozsahu.“ [16]

Pachatel tohoto trestného činu jedná tak, aby byla příslušným orgánem vyměřena daň nižší, než je zákonem určená výše či daň vůbec nevyměřil. Může se jednat o aktivní jednání, kdy pachatel úmyslně zfalšuje či zkreslí údaje potřebné pro vyměření daně, avšak může jít také o opomenutí, ke kterému byl daňový subjekt povinen. Patří sem například úmyslné nepodání daňového přiznání, i když k tomu byl daňový subjekt povinen.

O trestný čin se nejedná v případě, že daňové přiznání bylo podáno i se správnou výší daně, ale daňový subjekt následně daň neuhradil. Takovéto jednání je postihováno sankcemi upravenými v zákoně o správě daní a poplatků.

Výše zkrácené daně se rovná rozdílu mezi částkou, kterou má daňový subjekt podle norem uhradit a částkou skutečně uhrazenou.

Daňový subjekt tedy ve větším rozsahu povinné platby zkrátí či na některé z povinných plateb vyláká výhodu.

Zatajení neboli nezdanění příjmu, který je získán trestnou činností, není považováno za trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Pachatele trestného činu totiž není možné nutit, aby se pod pohrůžkou trestního stíhání doznal k trestné činnosti a příjmu z ní plynoucí.

Spolupachatelem trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby je každá fyzická osoba, která svým úmyslným jednáním způsobí, že povinná platba byla vybrána nižší, či nebyla vybrána vůbec. Spolupachatelem tedy může být i daňový poradce, který úmyslně zkreslí klientovy údaje na daňovém přiznání.

Soudy nejsou v tomto trestním řízení vázány na rozhodnutí správce daně, proto dochází k rozdílným závěrům ve výši zkrácené platby.

Na trestný čin zkrácení daně se vztahuje povinnost jejího překažení (§ 367 trestního zákona Nepřekažení trestného činu). Tedy kdo se věrohodně dozví, že jiný daňový subjekt má v úmyslu spáchat trestný čin zkrácení daně se škodou velkého rozsahu, a spáchání či dokončení tohoto trestného činu nepřekazí, hrozí mu trest odnětí svobody až na 3 roky. [19]

3.10.4 Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234)

Trestného činu neoprávněné opatření, padělání pozměnění platebního prostředku se dopustí pachatel, který si neoprávněně opatří nepřenosnou platební kartu na jiné osoby, identifikovatelnou podle jména nebo čísla, nebo předmět, jež je způsobilý plnit její funkci. Pachateli hrozí sankce odnětí svobody až na dvě léta, peněžitý trest nebo propadnutí věci. Neoprávněné držení platební karty, která je použita jako prostředek při jiném trestném činu, jakým je například krádež nebo podvod, není považováno za faktickou konzumpci a bude mít tedy vliv na výši trestní sankce.

Pachatel je trestně odpovědný i za pouhé neoprávněné držení platební karty aniž by bylo podmínkou její zneužití. Jde o skutečnost, že se do jeho držení dostala bez souhlasu majitele. Předmětem způsobilým plnit funkci platební karty může být jakákoliv technická náhražka, která umožňuje plnit nejméně jednu z dále uvedených funkcí platební karty.

Pojem platební karta není dosud přesně definován ani trestním zákonem, ani jiným právním předpisem. Právní praxí je platební karta považována za nepřenosný specifický

prostředek, jehož prostřednictvím je možno při splnění určitých technických podmínek a za využití identifikačního kódu (PIN) za pomoci výpočetní techniky provádět bezhotovostní platby, výběry peněz v hotovosti z přístrojů označovaných jako bankomaty, případně takto čerpat od peněžního ústavu úvěr. Ke konkrétním druhům platebních karet jsou vázány další služby a výhody, například slevy při nákupu zboží, pojištění, vstup do zvláštních klubů nebo na kulturní akce a další.

Trestní ochrana je vztažena i na platební karty cizozemských peněžních ústavů a platební karty jiných subjektů, které nejsou peněžními ústavami, pokud splňují zákonné podmínky nepřenosnosti, identifikace uživatele, zajištění bezpečnostním kódem a užití k platbě. K takovéto platební kartě patří například platební karta CCS užívaná k úhradě pohonných hmot a služeb. Trestněprávní ochrana se nevztahuje na platební karty, které jsou vydávány ke specifickým přesně vymezeným službám s omezeným platebním limitem, jako například telefonní karty, karty k nákupu a úvěru v síti konkrétní supermarketové firmy a další obdobné případy.

S podvodným jednáním v souvislosti s platebními kartami se můžeme nejčastěji setkat v případech, kdy jejich držitelé jednají v rozporu se správnými zásadami jejich používání. V České republice znázorňuje neoprávněné čerpání z účtů prostřednictvím terminálu bankomatu přibližně 0,5 promile všech operací, což je ještě o 50 % méně, než světový průměr. Navíc u většiny z těchto výběrů se nejedná o podvodné jednání, ale o krádeže, jejímž pachatelem je osoba z blízkosti poškozeného, která se zmocnila karty a zná PIN. [1]

3.10.5 Legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216)

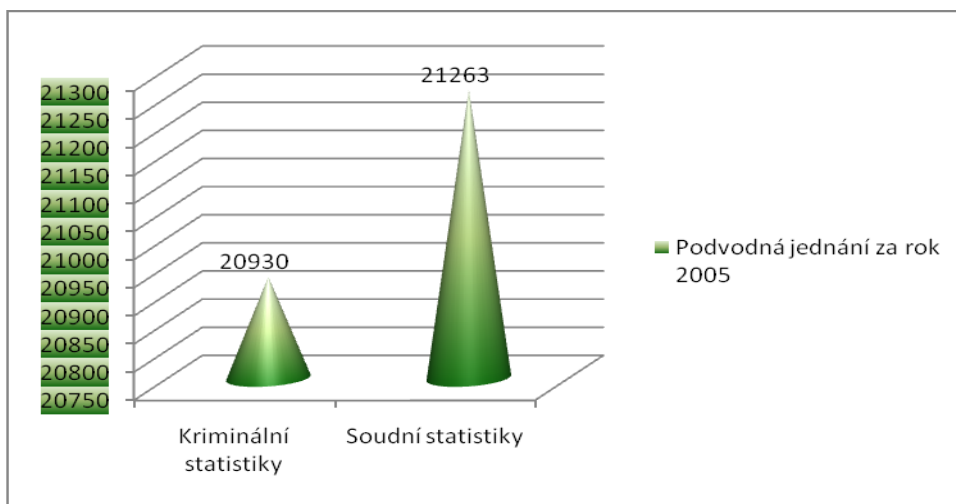
Tohoto trestného činu se dopustí pachatel zastírající původ nebo jinak usilující o to, aby byla podstatně snížena či vyloučena možnost zjištění původu věci nebo jiného majetkového prospěchu, který byl získán trestnou činností s cílem vzbudit zdání, že taková věc nebo prospěch byly nabyty v souladu se zákonem, nebo kdo jinému spáchání takového činu umožní. Pachatel, který zneužije svého postavení či funkce ke spáchání tohoto trestného činu, hrozí trest odnětí svobody až na 8 let. [1]

3.11 Statistické srovnání podvodných jednání v letech 2005 až 2009

Mezi velmi důležitý zdroj poznání podvodných jednání patří výzkum podvodů v uplynulých letech, který nám ukáže, jak se mění výše uskutečněných podvodných jednání v průběhu let.

3.11.1 Rok 2005

Obrázek 3.1: Podvodná jednání za rok 2005

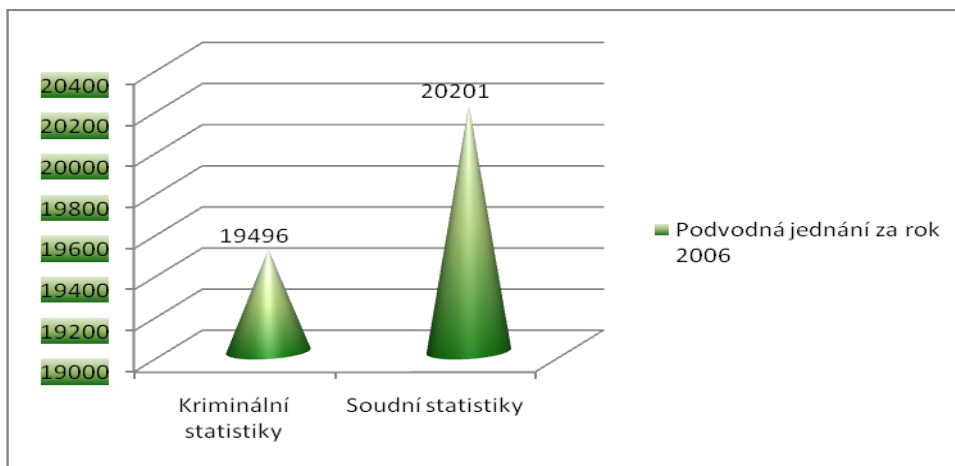

Zdroj: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2005/index.html,
[http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145/Vlastní
úprava](http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145/Vlastní_úprava)

V roce 2005 bylo podle kriminální statistiky spácháno 20 930 trestních činů podvodných jednání. Soudní statistiky uvádí spáchaných podvodných jednání 21 263.

3.11.2 Rok 2006

Obrázek 3.2: Podvodná jednání za rok 2006

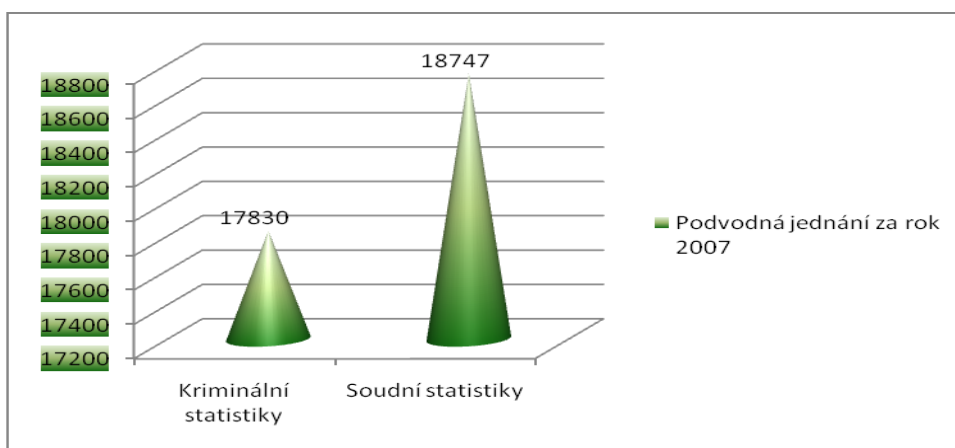

Zdroj: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2006/index.html,
<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145/Vlastní úprava>

V roce 2006 klesl počet podvodů podle kriminálních statistik na 19 496 podvodných jednání a podle soudních statistik na 20 201.

3.11.3 Rok 2007

Obrázek 3.3: Podvodná jednání za rok 2007

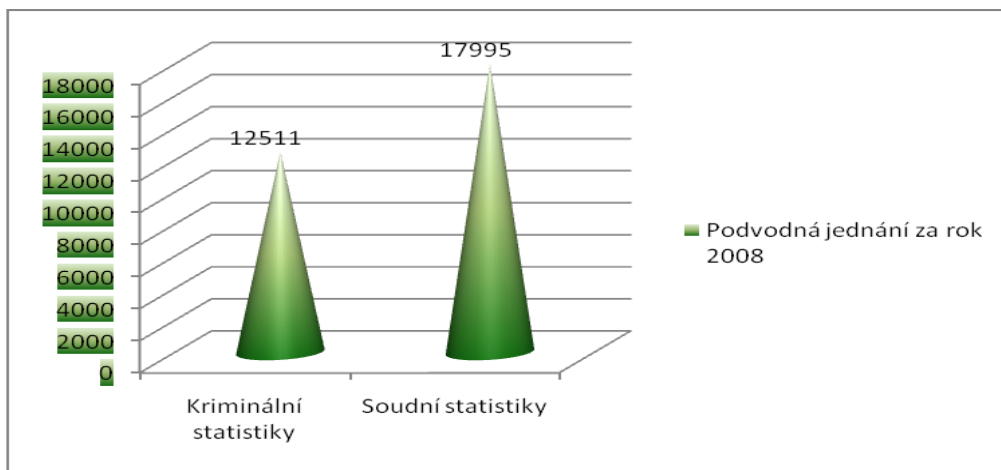

Zdroj: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2007/index.html,
<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145/Vlastní úprava>

V roce 2007 zaznamenaly kriminální statistiky 17 830 podvodných jednání z nichž soudní statistiky zaznamenaly jen 18 747 podvodných jednání.

3.11.4 Rok 2008

Obrázek 3.4: Podvodná jednání za rok 2008

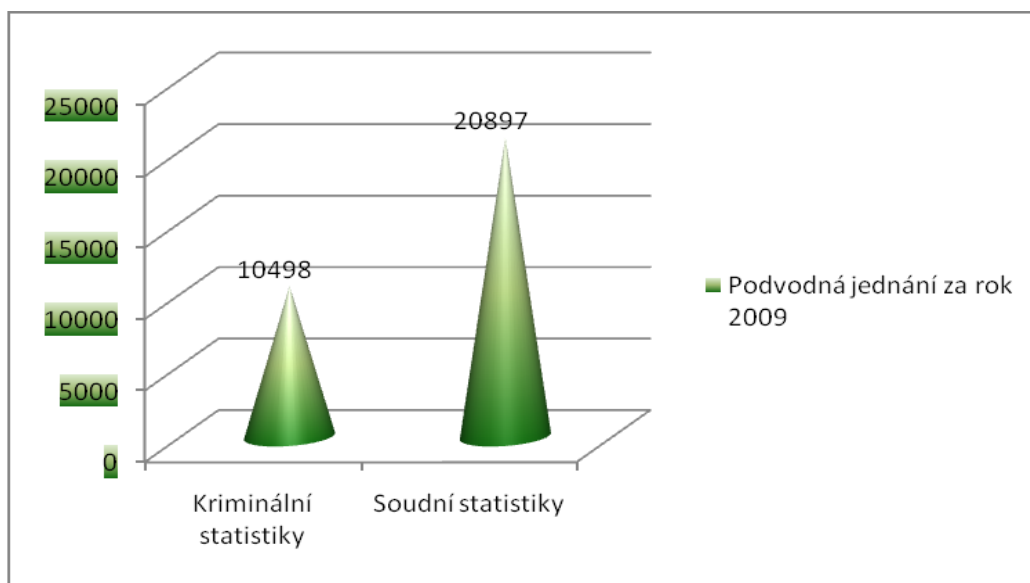

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>,
<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145/Vlastní>
úprava

V roce 2008 byly kriminální statistiky nižší oproti soudním. Činily 12 511 případů podvodných jednání, přičemž soudních bylo 17 995.

3.11.5 Rok 2009

Obrázek 3.5: Podvodná jednání za rok 2009

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>,
<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145/Vlastní>
úprava

Za rok 2009 opět klesla činnost podvodných jednání podle kriminálních statistik na 10 498. Soudní statistiky se zvýšily na 20 897 spáchaných podvodných jednání.

Z provedené statistiky vyplývá, že nejvíce trestných činů bylo páčáno v roce 2005. Poté se postupně v každém roce snižoval počet podvodných jednání. Když si srovnáme roky 2005 a 2006, vychází nám, že podle kriminálních statistik ubylo podvodů o 1 434 a podle soudních statistik o 1 062.

Srovnání let 2006 a 2007 také ukazuje snížení podvodných jednání a to u kriminálních statistik o 1 666 a u soudních statistik o 1 454.

V roce 2008 došlo k výraznému poklesu podle kriminálních statistik oproti roku 2007, jelikož podvodných jednání ubylo o 5 319. U soudních statistik to však bylo o velmi málo, jen o 752 případů.

Rok 2009 byl výjimečný a to proto, že sice podle kriminálních statistik klesl počet podvodných jednání o 2 013 případů, avšak podle soudních statistik se počet případů zvýšil o 2 902.

Statistiky byly provedeny pouze do roku 2009, jelikož soudní statistiky za rok 2010 ještě nejsou zveřejněny.

Odlišnost v kriminálních a soudních statistikách spočívá v tom, že kriminální činnost je zaznamenána v roce, ve kterém se stane. U soudních statistik jsou zaznamenávány trestné činy podle toho, ve kterém roce se trestný čin řeší soudně, proto ta odchylka.

Můžeme tedy zhodnotit, že počet podvodných jednání se během let s malým kolísáním snižuje, což zobrazuje tabulka v příloze č. 1. Myslím si, že je to díky vzrůstajícímu povědomí lidí, jaké trestní postihy by následovaly. Také zpřísnění trestního zákona a zvýšení trestních sazeb dopomohlo ke snížení páchaní podvodů. Lidé také mají mnohem více příležitostí, jak si dopomoci k peněžním prostředkům než dříve.

Také jsem si provedla statistiku podvodů v České republice za rok 2010, která je uvedena v příloze č. 2, a zjistila jsem, že bylo spácháno opravdu hodně podvodů, více než polovina byla sice vyřešena a objasněna, ale i tak jich stále dost zůstává v řešení.

4 Možnosti prevence a předcházení podvodným jednáním

Abychom mohli zabránit podvodným jednáním, musíme provést taková opatření, která budou pro páchaní podvodů překážkou a omezovat jeho projevy, pokud už k podvodnému jednání dojde. Nejzákladnějším a nejjednodušším prvkem omezení podvodů je kontrola, za níž nese odpovědnost management. Podvody jsou totiž páčány nejčastěji tam, kde nefunguje vnitřní kontrolní systém. [4]

4.1 Prevence a předcházení podvodným jednáním

Podvody jsou v současné době velmi rozvinutým trendem. Lidé je páchají z různých, pouze jim známých, důvodů. Někteří z nich se dopustí podvodu kvůli své zadluženosti, jiní rádi riskují, či chtějí hromadit co nejvíce peněz.

4.2 Prevence a řešení podvodů v organizaci

Jelikož mají podvody vždy dopad na společnost jako celek, bylo by příhodné, aby každý ředitel či předseda představenstva vzal na sebe odpovědnost za bezpečnostní opatření firmy proti podvodům a zajistit pravidelné vnitřní kontroly, které by vedly k eliminaci či úplnému potlačení podvodných jednání.

Základem omezování podvodných jednání je také pochopení jejich příčin, což je hlavní klíč k úspěchu. Následně identifikovat oblast, kde by mohlo nejpravděpodobněji dojít k podvodům a tuto oblast maximálně zabezpečit

Na podvody je tedy dobré dívat se ze dvou pohledů. Je třeba předcházet podvodům z hlediska vnitřní kontroly a za druhé by měli být zaměstnanci informováni, jaké následky by jim plynuly při spáchání podvodu, tudíž si to mnoho zaměstnanců raději rozmyslí.

Existují však signály, podle který je možné rozpoznat, že může dojít k podvodům. Například pokud je management ovládán jen jednou osobou či malou skupinou lidí a nedohlíží na ně žádný dozorčí orgán. Dalším signálem může být životní úroveň

některých zaměstnanců, kdy mzda neodpovídá jejich životnímu stylu. Velký počet přesčasových hodin, úkoly nejsou přidělovány jiným zaměstnancům.

Potenciálním problémem také může být, že zaměstnanci, dodavatelé ani odběratelé nejsou nijak prověřováni a jsou přijímáni na základě preferencí. Zřizují si bankovní účty v daňových rájích, což je taky podezřelé. Management nereaguje na výsledky vnitřní kontroly, provádějí se neobvyklé a složité operace, které jsou hodně složité na pochopení. Asi nejvíce očividné jsou velké zisky podniku oproti jiným podnikům stejného odvětví. [20]

Při řešení podvodných událostí by měli zaměstnanci podvedených útvarů úzce spolupracovat s policií, aby mohlo být dosahováno pozitivních efektů odhalování podvodů. Pokud jsou lidé varováni pouze z morálního hlediska, nemají velké zábrany uchýlit se k podvodu.

4.3 Možnosti a prevence proti pojistným podvodům

Převážná většina lidí z celého světa si v životě zřídila nějakou pojistku v domnění, že jsou chráněni v případě nenadálé pojistné události. Pravidelně platí pojistné a rádi by dostali alespoň část, ne-li celé smlouvené pojistné plnění. Bohudík nebo spíš v tomto případě bohužel někomu se během jeho života nic nestane, nedojde k žádnému neštěstí, které by odpovídalo pojistné události na niž má uzavřenou pojistku. V těchto případech se i ze slušných lidí stávají podvodníci, jelikož chtějí dostat své peníze zpět. Z malé pojistné události udělají podvodem velkou, či sami pojistnou událost zapříčiní s vidinou vyplacených peněz od pojišťovny, které vyplacená částka nijak neublíží.

4.3.1 Prevence jednotlivých pojišťoven

Při boji s podvody se musí pojišťovny zaměřovat nejen na vnější prostředí pojišťovny, ale především na vnitřní prostředí, které tvoří jejich zaměstnanci. Jedná se především o zaměstnance, kteří pracují v oddělení pojistných likvidací. Vyplácení pojistných plnění závisí na jejich morálních zásadách a kvalitě, zda jsou plně oddáni pojišťovně, nebo spáchají pojistný podvod vidinou zisku. Důležitou formou prevence proti podvodům je rozdělení přesně daných pravomocí na zaměstnance a provádění

pravidelných kontrol, které by zamezily dalším podvodům uvnitř pojišťovny. Zaměstnanci by také měli absolvovat pravidelná školení a neustále se dále vzdělávat.

Velmi účinnou prevencí je také motivace zaměstnanců, chtít pracovat co nejlépe a být za to řádně odměněni ke spokojenosti obou stran.

Co se týče vnějšího prostředí pojišťovny, poskytovatelé pojištění by měli pečlivě vybírat své klienty, od kterých hrozí minimální riziko pojistného podvodu. Pečlivě prozkoumat stav klienta, zda je bonitní a schopen platit pojistné.

V případě, že již dojde k pojistné události je třeba, aby se likvidátor nedostal do kontaktu s postiženými klienty a nedošlo k možnému podplacení či manipulaci likvidátora.

Důležitým krokem je také důkladně prověřit znalce, experty, lékaře a další, které si klienti najmou při pojistné události a mohou být nějakým způsobem zmanipulováni.

Další možností prevence proti podvodnému jednání v pojišťovnách bych viděla ve zřízení kontrolního orgánu, který by dohlížel na veškeré útvary v pojišťovně a snažil se podvodům ze strany zaměstnanců i klientů předcházet.

4.4 Možnosti a prevence proti úvěrovým podvodům

V dnešní době jsou úvěrové podvody velmi rozšířené. Existuje spousta bankovních a nebankovních společností, které bez doložení příjmu a pracovní smlouvy na dobu neurčitou, poskytnou žadateli úvěr, přičemž nevědí, zda je nebo není schopen jejich půjčku splácet. Dochází tak k mnoha úvěrům, které lidi zadluží a dostanou na hranici chudoby.

4.4.1 Prevence jednotlivých bank

U úvěrových podvodů se jedná o podobnou situaci jako u pojistných podvodů. Nejdříve se musíme zaměřit na své vlastní zaměstnance, kteří přicházejí do styku s klienty a mohou být ovlivněni při poskytování úvěru. Stejně jako u pojistných podvodů se u klientů ověřuje jejich bonita, avšak kritéria u úvěrů jsou mnohem přísnější. Především klient musí mít pevné pracovní zázemí, odpovídající platové ohodnocení doložené potvrzením o příjmu, při větších půjčkách musí něčím ručit či mít ručitele a nebyť veden

v insolvenčním rejstříku. U podnikatelů se vyžaduje daňové přiznání za posledních dvanáct měsíců.

Klienti se musí důkladně prověřit, zda jsou schopni pravidelně splácet. Mnoho klientů si totiž vezme úvěr, který poté vůbec nesplácí a dostanou se až do exekuce či dražby. Těchto případů je mnoho, poskytovatelé úvěrů by měli svým klientům vždy řádně vysvětlit, co se stane a jaké následky bude mít, když nebudou poskytnutý úvěr splácet.

Vhodným předcházením podvodů ze strany zaměstnanců je neustále je pozitivně motivovat, objektivně zhodnocovat jejich práci a neustále je školit a vzdělávat.

4.5 Možnosti a prevence proti dotačním podvodům

Dotační podvody zatím nejsou ještě tolik rozšířené, jedná se o nový trend. Získání dotací však není vůbec jednoduché. Jedná se o složitou administrativní práci, nad kterou lidé stráví spoustu času a dále musí mít dostatek finančních prostředků, které prokazují patřičnou bonitu žadatele dotace. Většina dotací je totiž vyplácena na účet žadatele zpětně po realizaci projektu.

Důležitým bodem poskytnutí dotace je kontrola jeho žadatele, zda je bonitní a v případě, že není a bude mu poskytnut úvěr, vyžaduje se bankovní příslib.

Po vyplacení dotace by měly kontrolní úřady zkontrolovat, zda poskytnuté peníze byly skutečně vynaloženy na schválený daný projekt a neutratily se za něco jiného.

Kontrola by se měla také provádět u zaměstnanců, kteří dotace schvalují a poskytují, protože se jedná o velké peníze a v tomto směru často dochází k podvodům. Zaměstnanci by měli být dobře platově ohodnoceni a dále motivováni, aby nepodlehli nátlaku ze strany klientů žádajících o úvěr.

4.6 Legislativa proti podvodným jednáním

Abychom snížili či dokonce zabránili páchání podvodných jednání, je v prvním případě důležité upravit stávající legislativu a zpřísnit sankce a tresty za spáchané podvody, které by odradily potenciální pachatele v jejich trestné činnosti.

Pokud se jedná o páchání podvodů mladistvými, myslím si, že snížení hranice trestní odpovědnosti a zvýšení povědomí dětí o následcích, by je varovalo před pácháním podvodných jednání.

Je však důležité si uvědomit, že kvalitně provedená legislativa nám nemůže zaručit úspěšný boj s kriminalitou, v tomto případě s podvody. Důležitým bodem pro boj s hospodářskou kriminalitou je zabezpečit její personální a materiální stíhání, především vytvořit podmínky pro specializaci všech orgánů činných v trestním řízení.

4.7 Prevence státu

Počet podvodů by se snížil, kdyby byl vybudován silný sociální stát, lidé by neměli potřebu snižovat se k podvodům, bylo by mnohem méně nezaměstnaných či lidí žijících na hranici chudoby. Existovala by tak snadnější legální cesta k získání peněžních prostředků, než je v současné době.

Při řešení a předcházení podvodů v případě lidí závislých na různých návykových látkách či automatech a dalších je určitě vhodné zvýšit legislativu také pro boj s alkoholismem a gamblerským, radikálně snížit počet herních automatů v restauracích a barech. Závislými totiž nejsou jen dospělí lidé, ale především děti, se kterými se závislost táhne až do dospělého věku a šance na vyléčení je malá. Navíc děti nemají stálý příjem finančních prostředků, tudíž se k podvodům uchylují častěji a bez zábran.

4.8 Prevence pomocí médií

Ke snížení počtu podvodů může také dopomoci medializace v televizi či rozhlasu. Díky médiím bylo odhaleno mnoho spáchaných podvodů, které by pokračovaly a dotkly se mnohem více lidí, pokud by nebyly odhaleny. Velmi známým příkladem jsou

podvodníci, kteří se snaží vnutit starým lidem do bytu či domu a pod nějakou lží či pohružkou z nich dostat jejich naspořené peníze. Hodně případů bylo díky médiím vyřešeno a hlavně lidé o těchto podvodnících věděli a nepouštěli cizí osoby do svého domu, díky čemuž se nestaly oběťmi podvodu.

Pokud mají lidé povědomí o spáchaných podvodech a také trestních sankcí za ně, uvědomí si, zda jim ten podvod opravdu stojí za to, když tresty jsou vysoké.

Pro eliminaci podvodných jednání je třeba spolupracovat se všemi zainteresovanými subjekty, jedná se o ohrožené organizace, jejich zaměstnance a také policii.

Velkým přínosem odhalování podvodů je vést si databázi skutečných případů podvodů, jež už se staly a čerpat ze zkušeností, které jsou nenahraditelné.

5 Závěr

Podvody jsou fenomén, kterým je třeba se zabývat, protože existuje už od nepaměti. Dotýkají se každého z nás, ať už jsme si toho vědomi nebo ne, ale přicházíme s nimi do kontaktu denně. Někdo pouze z pohledu pozorovatele, jiný se podvodného jednání aktivně účastní.

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit příčiny a důsledky podvodů z hlediska ekonomického a právního, rozebrat je dle trestního práva a dále navrhnout možnosti prevence a řešení, které by předcházely či zamezily konání podvodných jednání.

Ve své práci jsem věnovala první kapitolu příčinám a důsledkům podvodných jednání z hlediska ekonomického a právního. Avšak předtím, než jsem přikročila ke zpracování příčin a důsledků podvodných jednání, nastínila jsem část historie podvodů, která přecházela dnešním moderně prováděným podvodům. Jednalo se o výrobu falešných peněz a umění, vytváření falešných dokumentů, lidé měnili svou totožnost, docházelo i k podvodům pro dobrou věc, což se využívalo především ve válce, kam patří i vládní válečné padělky.

Poté jsem se věnovala příčinám podvodů, které jsem si rozdělila z hlediska ekonomických, psychologických a právních příčin, taktéž jsem zpracovala i důsledky podvodů, jen ty ekonomické jsem si ještě rozčlenila na mikroekonomické a makroekonomické důsledky. K tomu jsem přiložila celosvětový průzkum hospodářské kriminality za rok 2010.

Třetí kapitola pojednává o klasifikaci podvodných jednání ve světle trestního práva, přičemž nejprve jsem vysvětlila, co je to vlastně hospodářská a majetková kriminalita. Poté jsem obecně charakterizovala podvodná jednání, jejich členění na vnitřní a vnější podvody a jejich společné znaky. Pro správné pochopení trestného činu podvodu jsem vysvětlila pojmy jako trestný čin, úmyslný trestný čin, příprava trestného činu a pokus o něj, co je to skutková podstata trestného činu, objekt trestného činu a obohacení a také pachatel, spolupachatel a účastník

Dříve, než jsem vysvětlila, co je podvod, pojistný podvod, úvěrový podvod a dotační podvod, věnovala jsem se vývoji trestního zákona od roku 1989 až po současnost. Zaznamenala jsem tedy vývoj trestního zákona do roku 1997, novelu trestního zákona od roku 1998 až po rok 2009 a také nový trestní zákoník platný od 1.1.2010.

V další části jsem se zaměřila na vysvětlení trestných činů podle zvláštní části trestního zákona, které vykazují znaky podvodných jednání. Jedná se o trestné činy Vyhotovení nepravdivého potvrzení a zprávy, Padělání a pozměňování peněz, Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku a Legalizace výnosů z trestné činnosti.

Poté jsem provedla statistická srovnání kriminálních a soudních statistik za roky 2005 až 2009. Bohužel za rok 2010 ještě nebyly zveřejněny soudní statistiky podvodných jednání.

Ve čtvrté kapitole jsou navrženy možnosti prevence a předcházení podvodným jednáním. Zaměřila jsem se na prevenci a řešení podvodů v organizaci, u pojistných podvodů, úvěrových podvodů a dotačních podvodů. Další prevencí je také úprava legislativy, prevence státu či prevence pomocí médií.

Ze statistik vyplynulo, že počet podvodů se v České republice od roku 2005 snižuje, avšak nejedná se o velké pokroky. Trestní zákon je sice přísnější, ale také podvodníci jsou chytřejší, mají vše dokonale naplánované, neustále se vyvíjí nová technika, která jim páchaní podvodných jednání usnadňuje a bohužel dokazování trestných činů je čím dál těžší a složitější.

Podvody se neustále vyvíjí a teď už jen záleží na nás a našich státních orgánech, jak se k tomu postavíme a jaká budou provedena opatření k jejich eliminaci.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

- [1] ČÍRTKOVÁ, L.; FIALKA, M.; HÝSEK, A.; JELEŇ, E.; KLOUBEK, M.; RACKOVÁ, E. *Podvody, zpronevěry, machinace*. 1. vydání. Praha: Armex Publishing, 2005. 247 s. ISBN 80-89795-12-8.
- [2] ČÍRTKOVÁ, L.; VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestních činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a. s., 2007. 191 s. ISBN 80-247-2014-0.
- [3] CINGR, P. *Základy trestního práva: 1. část – obecná část trestního zákoníku*. 1. vydání. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2010. 111 s. ISBN 978-80-248-2188-7.
- [4] DVOŘÁČEK, J. *Interní audit a kontrola*. 2. vydání. C.H.Beck, Praha 2003. 201 s. ISBN 80-717-9805-3.
- [5] FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 1. vydání. Brno: CDK, 2003, 743 s. ISBN 80-732-5015-2.
- [6] CHMELÍK, J. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: LINDE, 2009. 296 s. ISBN 978-80-7201-785-0.
- [7] CHMELÍK, J.; HÁJEK, P.; NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 167 s. ISBN 80-868-9813.
- [8] INNES, B. *Falza a padělky*. 1. vydání. Praha: Euromedia Group k. s. 2006. 256 s. ISBN 80-242-1706-6.
- [9] KUČHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*, 2. vydání. C.H.BECK, Praha, 2005, 544s. ISBN 80-717-9813-4.
- [10] PLAMÍNEK, J. *Tajemství úspěchu*. Praha: Grada Publishing a. s. 192 s. ISBN 80-247-3658-6.

[11] PÚRY, F. *Vliv evropského práva na trestní postih některých negativních jevů v podnikání*. Trestněprávní revue, 2005, č.9. s. 223.

[12] PRŠAL, V. *Vývojový trend trestných činů pojistných podvodů*. Pojistný obzor, 2007. č. 8/2007, s. 8.

[13] ŠÁMAL, P. a kolektiv. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*, 1. vydání. C.H. Beck, Praha 2001, 776 s. ISBN 80-7179-493-7.

[14] ŠÁMAL, P. a kolektiv. *Trestní zákoník II. §140 až 241 komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 3286 s. ISBN 978-80-7400-178-9.

[15] VYPLAŠILOVÁ, S. *Trestní čin podvodu a zkrácení daně z hlediska juristického a kriminologického*. Brno, 2007. 55 s. Diplomová práce na Právnické fakultě Masarykovy university v Brně na katedře trestního práva. Vedoucí diplomové práce Josef Kuchta.

Internetové zdroje

[16] Internetové stránky Julda. Dostupné z: <<http://www.trestni-rizeni.com/NovyTZ/zvl05.html>>. [cit. 23. prosince 2009]

[17] Internetové stránky Globalexpert. Dostupné z : <<http://www.globalexpert.cz/cs/pojistny-podvod/pojistny-podvod.shtml>>. [cit. 14. února 2010]

[18] Internetové stránky PWC. Dostupné z: <<http://www.pwc.com/cz/cs/hospodarska-kriminalita/hlavni-zjisteni-global.jhtml>>. [cit. 31. března 2011]

[19] Internetové stránky epravo.cz. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-pravo-danove-60585.html>>. [cit. 12. března 2010]

[20] Internetové stránky Finance. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/40460-jak-bojovat-proti-podvodum-ve-firme/>>. [cit. 27. srpna 2004]

Seznam zkratek

sv. – světová

př. n. l. – před naším letopočtem

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

stol. – století

hosp. – hospodářské

např. – například

zákl. – základní

ES – Evropské společenství

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že údaje o diplomové práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé diplomové práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 29. 4. 2011

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Kladníky 62, Lipník nad Bečvou, 751 31

Seznam obrázků

Obrázek 3.1: Podvodná jednání za rok 2005	44
Obrázek 3.2: Podvodná jednání za rok 2006	45
Obrázek 3.3: Podvodná jednání za rok 2007	45
Obrázek 3.4: Podvodná jednání za rok 2008	46
Obrázek 3.5: Podvodná jednání za rok 2009	47

Seznam příloh

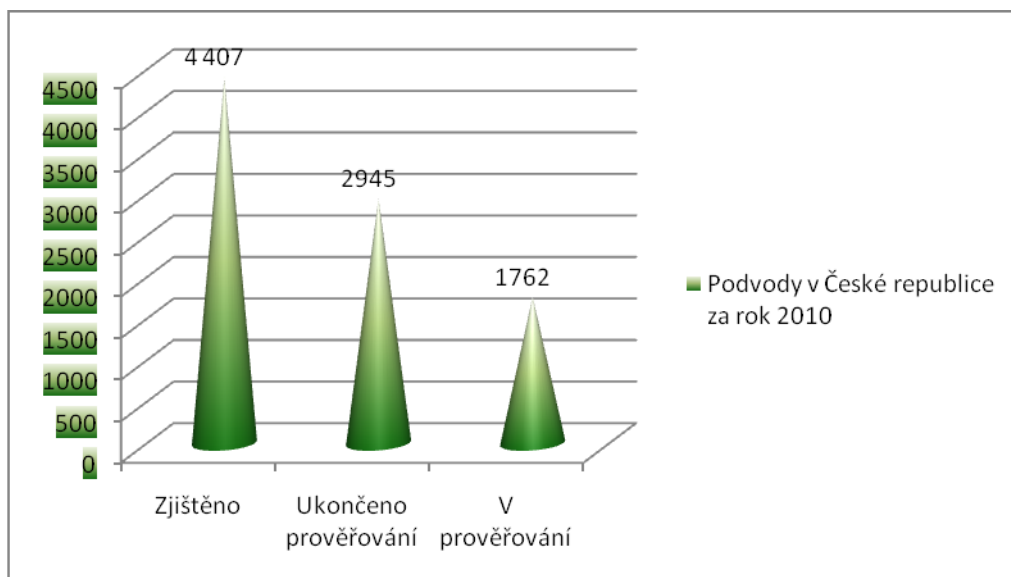
Příloha č. 1	Statistický přehled podvodů od r. 2005 po r. 2010
Příloha č. 2	Statistické přehledy jednotlivých podvodů za rok 2010

Statistický přehled podvodů od r. 2005 do roku 2009

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Podvody	6 409	5 186	4 953	4 840	4 873	4 407
Pojistné podvody	489	496	582	408	429	354
Úvěrové podvody	14 032	13 814	12 295	7 263	5 196	3 768
Dotační podvody						31

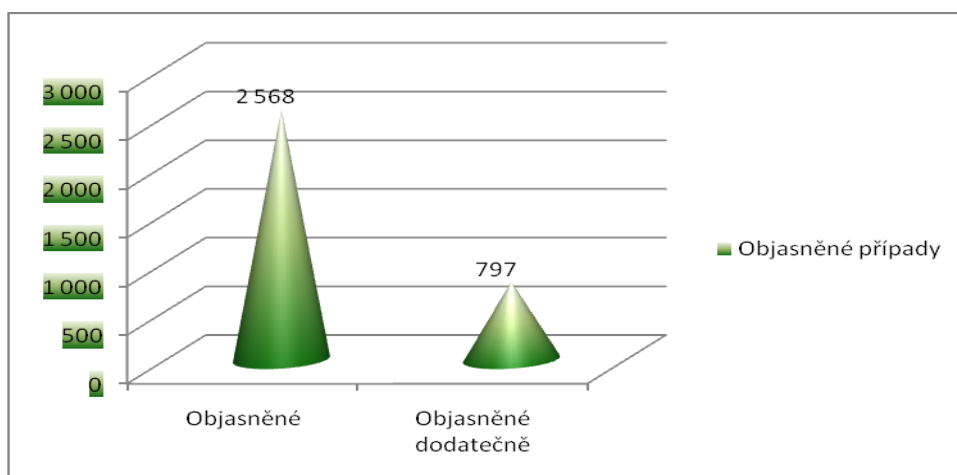
Zdroj: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2000/index.html/Vlastní
úprava

Počet podvodů za rok 2010

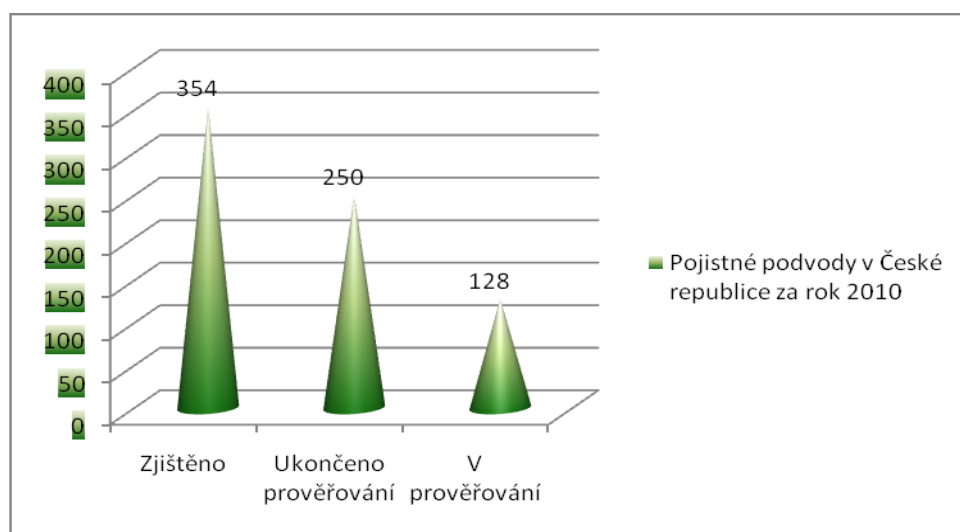
Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlastní úprava

Objasněné případy podvodů

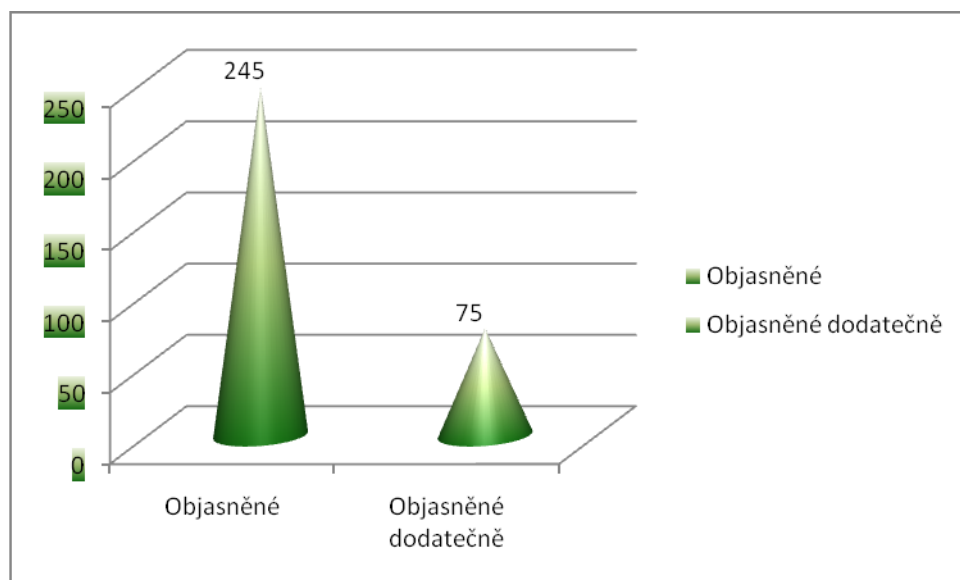
Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlastní úprava

Počet pojistných podvodů v za rok 2010

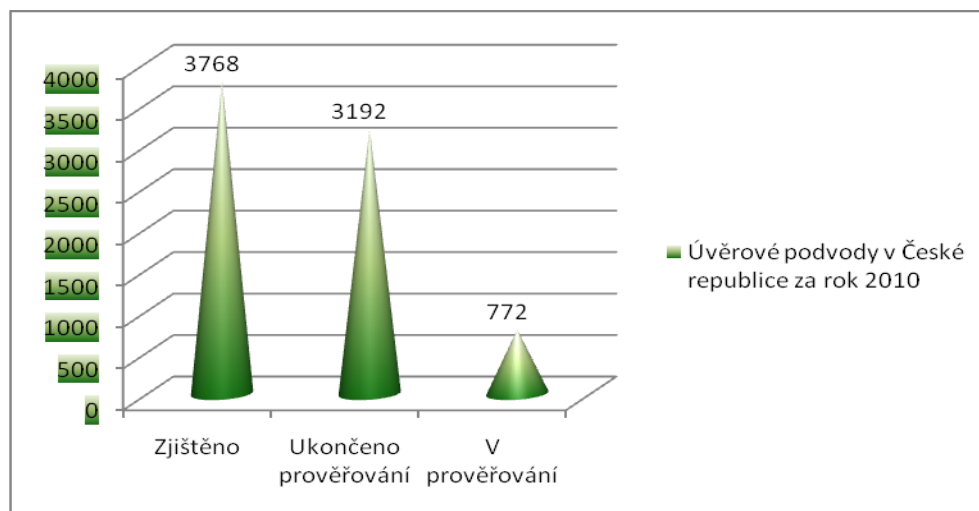
Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlastní úprava

Objasněné případy pojistných podvodů

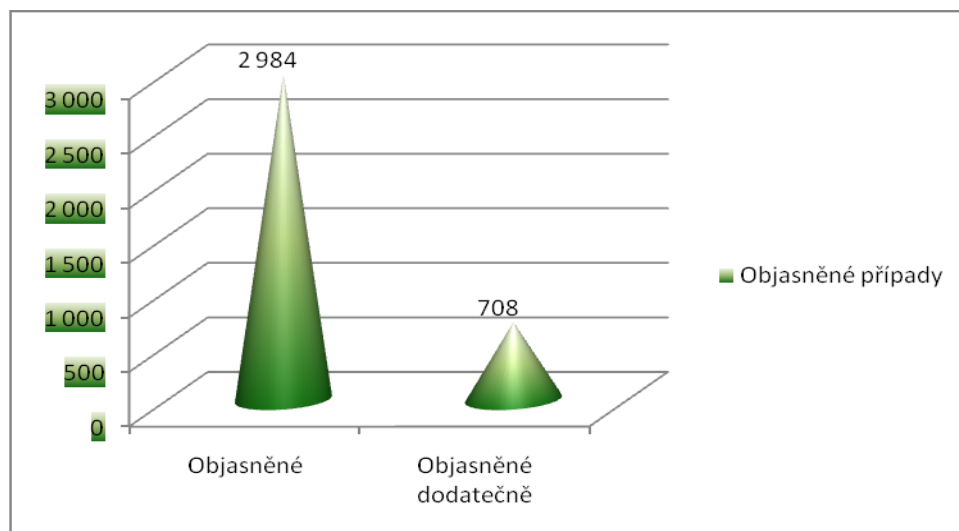
Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlastní úprava

Počet úvěrových podvodů za rok 2010

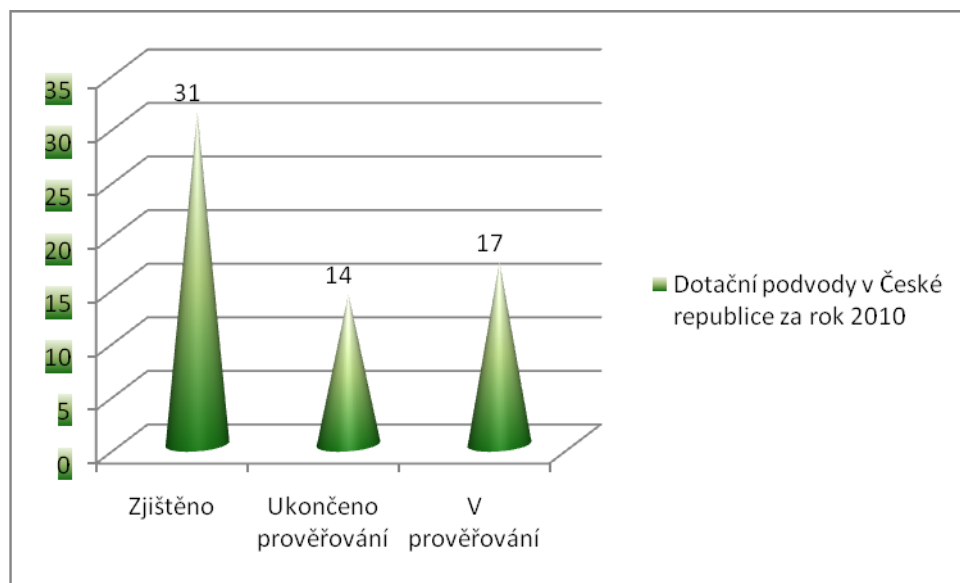
Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlasní úprava

Počet objasněných případů úvěrových podvodů

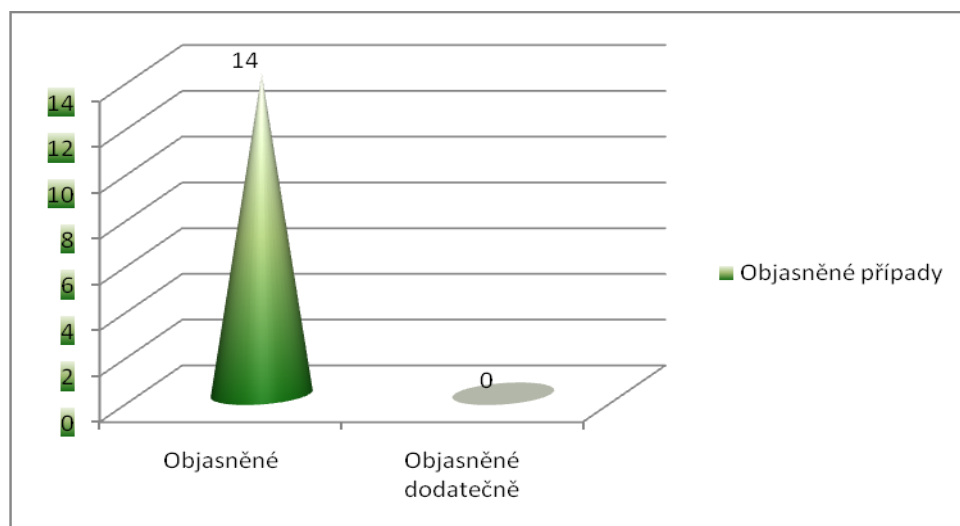
Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlasní úprava

Počet dotačních podvodů za rok 2010

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlastní úprava

Objasněné případy dotačních podvodů

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>/Vlastní úprava